

NUMMER 35: HERFST 1995

ROND DE GRENSSTEEN

EEN UITGAVE VAN DE STICHTING
HEEMKUNDEKRING DE GRENSSTEEN
MOOK - MIDDELAAR - MOLENHOEK

Op de omslag hebben wij een tekening van Rien Poortvliet afgedrukt. De kunstenaar geeft met deze prachtige prent een impressie weer van de werkzaamheden van de Spaanse bezetter tijdens de tachtigjarige oorlog. De soldaten zijn hier bezig met het opwerpen van een schans. Ook tijdens de Slag op de Mookerhei in 1574 werden schansen opgeworpen. Het hierna volgende relaas gaat over die enorme gevechten die toen door de Spaanse veldheer Sancho Dávila werden ingezet: "daer geschiede groote Moort".

Sancho Dávila in de Nederlanden (11)

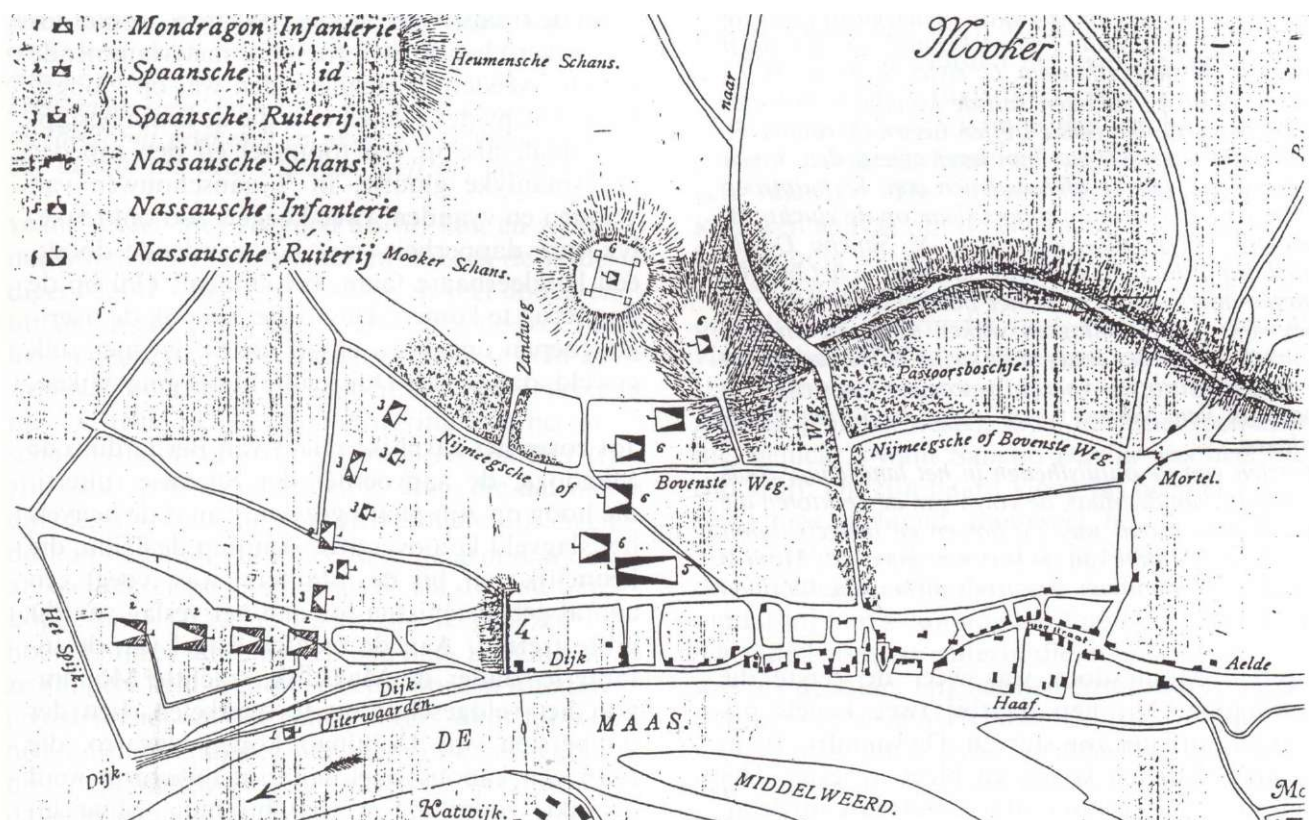
"Daer geschiede groote Moort"

Het was tien uur in de morgen op die derde Paasdag van 1574, toen Sancho Dávila eindelijk het sein gaf voor de grote aanval. Al uren lang was men bezig geweest met 'schermutselingen', kleine gevechten tussen groepjes ruiters, speldeprikken, uitgevoerd op de strook grond tussen de beide legers, zo ongeveer waar thans de spoorlijn ligt. Nu werden die gevechten opgevoerd en de Spaanse carrés bewogen zich stap voor stap naar de verschansing, waar de vijandige schutters op en achter hun borstwering van plaggen en zand onophoudelijk salvo's losten, overigens blijkbaar zonder veel te raken. Een grote groep van tweehonderd Spaanse piekeniers onder leiding van kapitein Diego de Montesdoca wist in een stormloop vlak onder de wal te komen, waar ze iets veiliger waren voor de schutters erachter. Want twee vendels van Spaanse en Waalse schutters, die rechts en links van Montesdoca mee waren opgerukt, gaven hem krachtige vuursteun door te schieten op alles wat zich boven de wal bewoog. Zo konden de mannen van Montesdoca beginnen de wal te slopen met hun pieken. Dat viel hun (volgens Trillo) niet erg moeilijk; want de wal bestond uit los zand en Maasklei, in de afgelopen nacht pas opgeworpen. Ze liep in één rechte lijn zonder vooruitstekende steunberen of traversen, van waaruit men had kunnen vuren.

Al snel ontstond er een bres, waardoor de Spanjaarden naar binnen drongen.

Het gevecht aan de Maas

Een half uur duurde dit gevecht van man tegen man en het was zó furieus, dat "iedereen die erbij betrokken was het een verschrikking vond", aldus Trillo en Cornejo. "Toen leek het of wij in het voordeel kwamen, omdat hun vuren duidelijk afnam". Blijkbaar raakten zij wat door hun munitie heen, ze begonnen te wijken en verlieten de beschansing. Maar het grote regiment van 25 vendels dat in reserve stond in en bezijden het dorp, schoot nu te hulp: "sy deden eenen grooten arbeyt om te bewaren het ghene dat hunne medeghesellen verlaten hadden: het ghetier was groot, ende die Geusen wonnen wederom hunne schanssen: maer Sancho d'Avila dat ghemerckt hebbende, heeft die begravinghen met eenen moedt wederom doen innemen. Den slach ginc hoe lankx soo dapperder aan". Sancho had dus ook versterkingen laten aanrukken: schutters en piekeniers onder commando van de kapiteins Benavides en Lorenzana en daarna Waalse schutters onder Pichechelo en Salazar. Die baden eerst geknield een Onze Vader en Weesgrootje "zoals bij hen de gewoonte is" en zij drongen massaal de versterking binnen.

A. Mochemum pagus. B. Nodemagum Vrbs. C. Mosā flu. D. Vahalis flu. E. Regij milites. F. Nassauiani mil. G. Turma prima hostem aggressor. H. Reiteres aflu. seuuncti. I. Turma in Reiteres seuunctos invector. K. Turma subsidiaria. L. Nassauiani terga vertentes. M. Lud. Nassavius equites movers in auxilium suorum. N. Sancius Avila duce expeditionis nuncium mittens ad suos in silva. O. Equitum manipuli in equitatum Lud. c silva procurrentes. P. Regij nutantes. Q. Hiergius nutantes prelium remittens. R. Palatinus gmeresuum educens ad pugnam. S. Lud. Nassavius a rusticis interceptus.

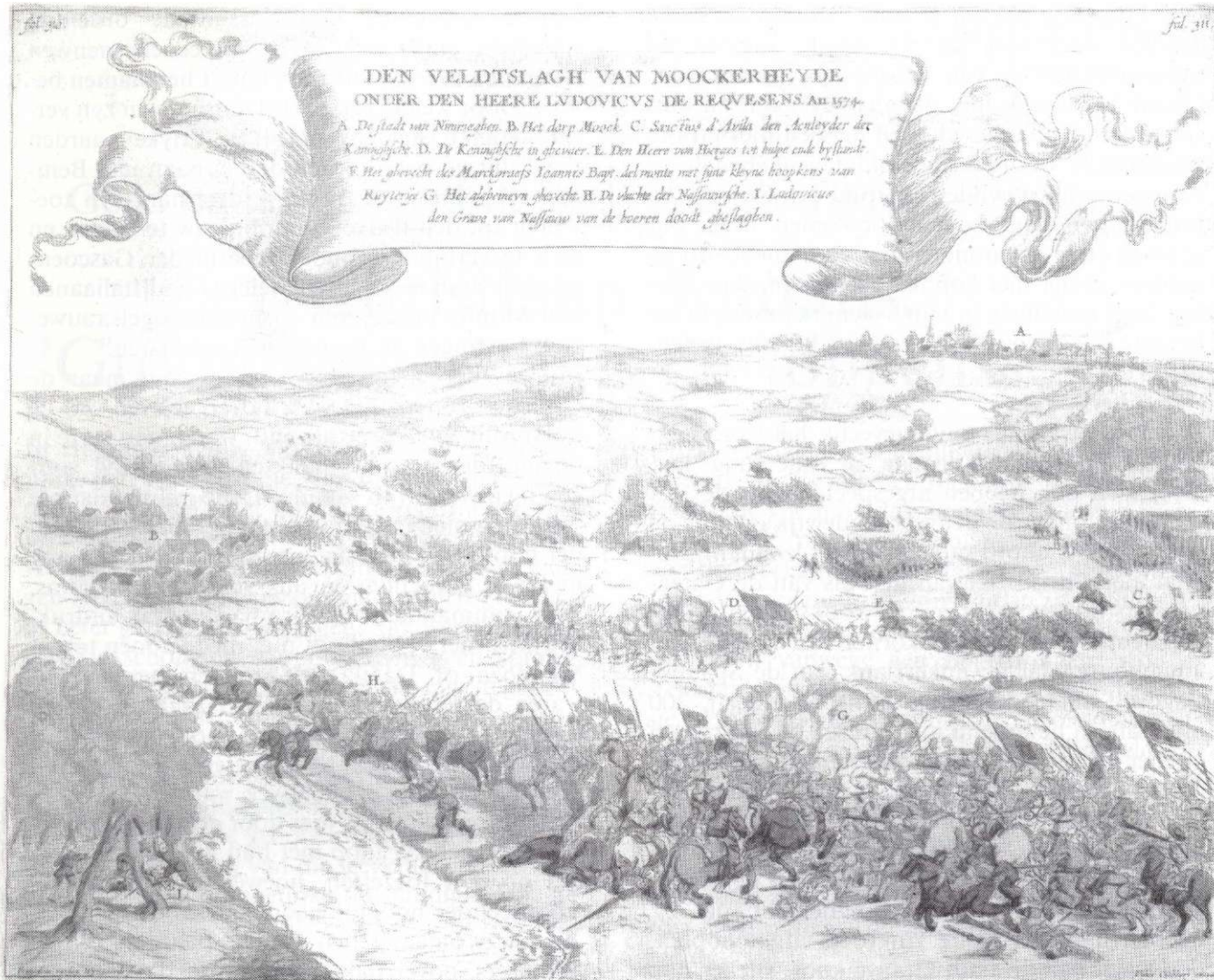
Verloop van de veldslag bij Mook. uit Strada's: De Bello Belgico, 1651. Het Latijnse onderschrift geeft de sleutel voor deze oude "striptekening". A: het dorp Mook. B: de stad Nijmegen. C: rivier de Maas. D: rivier de Waal. E: soldaten van de koning. F: soldaten van Nassau. G: het eerste treffen tussen de ruiters. H: Reiter (van Schenk?) van hun leger afgesneden. I: een groep ruiters valt de afgesnedenen aan. K: hulpgroep van ruiters. L: Nassause ruiters slaan op de vlucht. M: Lodewijk voert hulptroepen aan. N: Sancho Davila stuurt een ordonnans naar zijn soldaten in het bos. O: ruiterskaders stormen uit het bos op de ruitery van Lodewijk af. P: Koningsen wijken terug. Q: Hierges stuurt de wijkenden terug in de strijd. R: de hertog van de Pais (Christoffel) voert zijn troepen ten strijde. S: Lodewijk van Nassau wordt door de boeren doodgeslagen.

Afgezien van de onjuistheden in het landschap, zoals de breedte van de Maas, de vorm van de kerktoren die toen al eeuwenoud was, de bossen en heuvels, komt hier het eerste deel van de slag niet goed uit. Mooi is wel de afbeelding van de carré's piekeniers, omringd door schutters.

Kapitein Montesdoca was weer de eerste die vooropging. Hij liep daarbij twee kogels op, waaraan hij later zou sterven. De vaandrig Benitez kreeg vijftien kogels en bleef in leven. Het tragische lot van Montesdoca heeft ook op de la-

tere geschiedschrijvers indruk gemaakt. Hoofd vond de fraaiste vertolking: "Waarop Montesdoca, ververschende zyn' forsheit, met vlamme moede, weederom teeghens den wal op vloogh. Ende was hy der eersten een, die de kruin bestapten: daar, als op een toonneel en den top der krygsmanlyke gloorie, in 't aanschouwen van vrinden en vyanden, twee koegels zoo onkreukelyk een' dapperheit, met kortseindende doot, een langleefbaare faam, beloonden". Om op de slag terug te komen: Davila liet nu ook de overige troepen oprukken en zij deden dat met zulk geweld, dat de hele Duitse infanterie ging wijken.

Tot zover het zakelijke relaas van Bernardino de Mendoza, de aanvoerder der Spaanse ruitery, die hoog op zijn paard gezeten, vanaf de heuvels het slagveld kon overzien. Antonio de Trillo, die kennelijk zelf bij de infanterie was, voegt een aantal gebeurtenissen toe aan het veslag van dit grote treffen. Aan de rechtervleugel van de infanterie, onder de Maasdijk, trachtte Mondragon het veldgeschut uit te schakelen. Een der dappersten was Domingo Lopez Navarro, die door een kanonskogel aan zijn linkerarm werd geraakt, zodat die er slap bij hing. Maar hij

Deze gravure is een copie van de vorige (Latijnse) prent maar dan in spiegelbeeld. Ze verschilt in kleine onderdelen nogal van het origineel en geeft ook veel minder uitleg.

Linksonder staat: Franciscus vanden Wijngaerden fecit (heeft mij getekend) en rechtsonder: Vidua Cnobbar excudit (de wed. Cnobbar heeft mij uitgegeven).

vocht verder mee zo goed als hij kon en zij bemachtigden het veldgeschut en sloegen de verdedigers dood. "Bij de vijand vielen veel doden en bij ons maar één soldaat, die Aisa heette: een heel moedig man. Bovendien hadden we acht gewonden, waaronder de genoemde Lopez Navarro. Die trok zich na de verovering van het geschut terug uit de strijd en beval een barbier (!) zijn arm verder te amputeren. Toen die dat niet durfde, drong hij aan en drukte hem zijn eigen dolk in de hand. Daarmee werd de arm dan ook afgezet en ter plekke begraven. Na de slag werd Lopez naar Grave gebracht om te genezen en hoewel hij zes uur lang gebleed had, liet God deze dappere held toch weer beter worden tot grote tevredenheid van het gehele leger. Want hij was niet alleen een dapper man maar ook heel gezien bij al zijn kameraden, niet alleen de Spaanse soldaten maar ook de anderen!"

Na de val van hun beschansing stak de Nassause infanterie het hele dorp Mook in brand om door de rook de Spanjaarden het zicht te ontnemen terwijl zij zich terugtrokken naar de heuvels. Daar hielden ze stand om te zien wat hun ruitery zou doen. Volgens Emanuel van Meteren was dat een valstrik: "Het scheen aen den resoluten kloecken aenval van de Nassausche Ruyterije en het onnodig wycken van t voetvolck dat het maer een STRATAGEMA oft ghemaect werck was, om also de Spaensche in t vervolgen van de vluchtighe in disordre te brengen, om alsoe toe te slaen. Dan als sulcx van den Oversten eensdeels mochte gemeynt wesen, so en heeft het toch also niet geluckt!' Want Sancho Davila was heel die tijd erbij: Op zijn paard vloog hij heen en weer, soms mee vechtend, dan weer bevelen gevend. Hij zorgde er ook voor, dat de Spaanse vendels de vluchtende vijanden niet achterna renden, omdat hij hun steun nog hard nodig zou hebben tegen de Nassause ruitery, die driemaal zo groot was als de zijne. Hij liet hen front maken in de richting van de heuvels, waar de twee ruiterslegers nu tegenover elkaar stonden. Met hun lange pieken zouden zij de vijand de nodige last kunnen bezorgen.

Ook Lodewijk zag dat gevaar: "Omdat het paerdevolck noch niet getroffen hadde, hielden de Spaengiaerden op van vervolghen, waerom dat Graeff Lodewyck met d'ander Oversten na hun voetvolck sijn toegereden en hebben met groote smeeckende woorden de Soldaten ghebeden en vermaent, dat sy wilden terstond den Ruytersche Edeldom en d'andere te hulpe komen. Maer wat grooten ernst sij toonden met vermanen, soo en hebben sij het niet konnen verwerven, dan hebben haer onwillich en langhsaem bewesen, ja vele geit, geit roepende, haer peryckel niet insien-de".

Het ruitergevecht

Daarmee kwam het ruitergevecht, het tweede en beslissende deel van de slag, in volle gang. Dat moet zich dan hebben afgespeeld langs de Bovensteweg onder de heuvels. Lodewijk opende de slag. Aan het hoofd van 600 ruiters kwam hij, samen met Christoffel van de Pals van de Galgeberg afstormen, waar nu de Mookse schans ligt. Zij richtten zich op het kornet van Schenk van Toutenburg, dat de linkerflank van de Spaanse slagorde innam. Dit was de lichte ruitery, 200 man, alleen bewapend met buksen of zinkroeren en met pistolen en sabels. Zij hadden dus dezelfde bewapening als de aanvallers en konden niet tegen de overmacht op. Hooft schrijft: "Graaf Luidewyk, draavende vooruit met zyn' troep, vond sich de kornet van Schenk onder de oogen, en trof met zulck een verbolghenheit, dat zy, hebben nauwlyx haare zinkroers afgeschooten, den wegh naa de stadt Graave koos, sneller dan op den tredt. 'T welk de maare deed landtloopen, dat de Spaanschen geslaaghen waaren". Dit was wel het meest kritieke moment van de hele dag voor het Spaanse leger; de vlucht van deze Duitse "Reiter", die pas dezelfde morgen uit Nijmegen waren aangekomen. Kennelijk was het Lodewijks bedoeling om hier door te breken en dan van opzij en van voren aan te vallen. Maar de eigenlijke ruitery, onder Mendoza, week niet; integendeel: de Italiaanse lanciers van Juan Baptista del Monte, slechts 160 man in totaal, verhinderden Lodewijk om Schenk te vervolgen door hem frontaal aan te vallen, terwijl zijn reserve groepje van 25 man onder Pietro Antonio de Sassoferrato van opzij aanviel. Ze wisten te profiteren van het moment dat de vijandelijke ruiters hun salvo's hadden gelost en moesten uitzwaaien om te herladen.

Ook de groep van Mendoza van 120 Spaanse lanciers mengde zich nu in de strijd, eveneens terzijde gestaan door hun reservegroep onder Alconeta. Van Meteren schrijft: "De lanciers deden Lodewycks Ruyterye in twee hoopen splijten, den eenen hoop naer beneden swierende den anderen na de Bergh!" Hooft, niet minder welsprekend: "ik bevind dat Pierantonio de Sassoferrato, mennende een deze wicken, tsestigh ruiters

van 't voorhoofd der Nassausche ordening scheurde, ende, met hulp van eenen nieuwen drom paarden (Mendoza?) hun 't herzaamen bellette. Door welck treffen de Duitsch, van zyn verzet geraakt, het ros omrukte. Etlyke paarden t'zyd' uit gespat, sloegen de heirbaan naa Bemmel (Bommel?) in. 't Beste deel nam zyn toevlucht tot den heuvel, om opnieuw te laaden en zich te verbinden, onder scherm der Gascoensche en andere schutten welcke... d'Italiaanen van Monte, met roeren en musketkogels, rauwe-lyck ontvingen en de naajacht schorsten!"

Zo was de eerste aanval dus gestopt maar de Nassause ruiters, die waren overgebleven van de oorspronkelijke tweeduizend, waren nog verre in de meerderheid. Ze maakten zich gereed voor een nieuwe aanval. Mendoza, die wel zag dat het werk nog niet gedaan was stelde zich nu zelf aan het hoofd van het eskadron speerruiters dat nog niet had gevochten en dus volkomen vers was. Zijn commandant Oliveira had vooraf uitdrukkelijke orders gehad om niet mee te doen totdat Mendoza of Davila zelf zouden bevelen: zij waren de reserve om de tweede aanval, die nu kwam, op te vangen. Op dat moment kwamen nieuwe versterkingen aan: drie groepen speerruiters die van Breda onderweg waren.

"Mendoza en Monte hier door grootelyx gestyft, steeghen gelyker loop met hun teeghen den heuvel op. Dit toezetten, hoewel de Duitschen 't voordeel der hooghte hadden, klemde diervoeghe dat zy omgeworpen werden, paarden, ruiters, schutters, oover hals oover hoofd, d'een op den anderen, van booven needer tuimelden; vloerende het pad voor den vyandt, tot een yslyke moordt. Het voetvolk ten platten velde, 't welk, mits 't beweeghen zyner ruiterye den verdwynende moedt yetwes te gaader getooghen had, zierende haar nu gekneust ende ten daale vluchten, bood ook den nek an 't Spaansche (voetvolk?) dat'er daatlyk op afstooft, de meeste meenigh aan stukken hieuw oft in meeren en moeren joegh!" Emanuel van Meteren beschijft het ook zeer treffend: "Daerna syn de Spaensche met eenen hoop versch volk van Breda haer toegekomen, met alle macht op t leger gevallen dat toch niet wel beschaert was / alwaer sy de disordre groot en de resistentis kleyn vonden, mits de engte der plaetse / dies sy t korts hebben in de vlucht geslagen en gedreven seer disordelycken, veel nog sonder wapenen synde. Daer geschiede groote moordt, soo wel over de Soetelaers ofte Vivandiers als over de soldaten, de reste die op verscheyden plaetsen nog strijdende waren, verwachtende ontset, merckende de disordre en vlucht, hebben ten lesten oock elck alwaer sy konden haer gesocht te salveren, in waterachtighe en bosachtighe plaetsen, daerder veel versmoorden, en in de Bosschen beset van de Spangiaerden verbrant werden, die also volkomen victorie verkregen".

Verhalen van een ver verleden

Goed onderwijs werd de basis voor veel Mookse jongeren

Christiaan Jordans: 'Grootmeester' aan de jongensschool

Er zijn maar weinig Mookse ouderen die in hun jonge jaren niet bij meester Jordans 'in de klas gezeten hebben'. Het kon bijna niet missen. De heer Jordans heeft een positieve bijdrage geleverd aan de opleiding van ongeveer 40 jaargangen leergierige jongens binnen de dorpsgrenzen, of beter gezegd leerplichtigen. Van werkelijk toegewijde scholieren was ook toen geen sprake. Doorgaans gingen de belhamels met tegenzin naar de dorpschool aan de Rijksweg, en de 'schuldigen' voor deze vorm van vrijheidsberoving waren natuurlijk de meesters van de school. Toch hebben de meesten achteraf, vaak na meer dan zestig jaar, de grootste waardering voor de inzet en toewijding van die leerkrachten die hun toen, onder vaak moeilijke omstandigheden, de nodige bagage hebben meegegeven voor hun verdere leven.

Meester Jordans verdient minstens enkele pagina's aandacht in ons tijdschrift. Hij hoopt op 28 september de dag te mogen herdenken waarop hij honderd jaar geleden, in 1895 dus, het levenslicht aanschouwde in een druk gezin in Nederasselt. Zijn ouders runden daar een boerderij annex bakkerij. Zoals gebruikelijk op een eigen bedrijf werd ook Christ, de jongste zoon van het hele stel, al vroeg ingeschakeld nadat hij op elfjarige leeftijd de lagere school had verlaten. In de verre omgeving bracht hij de broden rond, niet op de fiets, maar met de hondekar. Zelf zag hij er geen brood in. Hij wilde zich op andere

wijze verrijken, met kennis, en op vijftienjarige leeftijd gooide hij het roer om. Na de nodige zelfstudie via individueel onderwijs kwam hij terecht op de 'normaalschool' in het stadje Grave aan de overkant van de Maas. Toen deze kweekschool gesloten werd kon Christ zijn studie afronden in Nijmegen, een studie die hij moest onderbreken vanwege een opgedrongen 'rijksbetrekking', niet bij het onderwijs maar bij defensie. Het vaderland riep ook hem onder de wapenen en hij werd tijdens de eerste wereldoorlog sergeant bij het Detachement Wielrijders en was zodoende achtereenvolgens gelegerd in 's-Heerenberg en 's-Hertogenbosch. De diensttijd werd niet in ledigheid doorgebracht. Hij besteedde zijn vrije tijd aan zijn studie die hij kort na zijn diensttijd beloond zag met de felbegeerde akte.

Het was in die jaren heel moeilijk om een vaste aanstelling te krijgen in het onderwijs. Volontairen was een mogelijkheid om je een plaats te verwerven, maar het bracht niets of weinig op. De paters Jezuïeten zagen wel iets in deze pientere knaap en zijn eerste jaar werkte meester Jordans als volontair op het Canisiuscollege in Nijmegen.

In Mook kreeg hij zijn vaste aanstelling en het beviel hem zo goed dat hij Mook nooit meer heeft verlaten. Het was een openbare school, de dorpschool voor jongens. De meisjes gingen naar de zustersschool van de Franciscanessen.

*De heer en mevrouw Jordans
aan het diner bij gelegenheid
van hun zestig-jarige trouw-
dag in 1985.*

Het is allemaal lang geleden, de tijd van burgemeester Sengers, secretaris Rutten, veldwachter Beker, de gemeentebode en straatveger Fons Thomassen, de schoonmaakster van het gemeentekantoor Anneke Straatman, en niet te vergeten de wethouders Thoonen en Theunissen en de raadsleden Lemmens, Linders, Cremers, Willems en Van Kesteren. Er was een heel goede samenwerking met pastoor Slijpen en diens opvolgers Ten Haaf, Spee en Janssen. Niet met pastoor Van Wijngaarden, die de nodige kritiek had op het godsdienstonderricht van Jordans. Daarentegen waren de contacten met de zusters Franciscanessen weer optimaal te noemen.

De start in Mook was niet eenvoudig. Er was grote armoe. Er waren zelfs kinderen die op blote voeten naar school kwamen. In de gang van de oude school aan de Rijksweg, waar later de gezusters Hendriks hun winkel gebouwd hebben, stond altijd een lange rij klompen. Schoenen waren slechts voor een enkeling weggelegd. Het budget voor de school was aan de krappe kant. Dat gaf wel eens wrijving met de burgemeester, maar ondanks de beperkte middelen werd er goed onderwijs gegeven, desnoods zonder boeken. Dat bleek ook kort na de oorlog, toen de school tijdelijk onderdak vond in de villa Nederberg op de hoek van de Groesbeekseweg-Bovensteweg, waar later de Rabobank gebouwd werd.

In zijn eerste jaren te Mook heeft meester Jordans onderdak gevonden bij de gezusters Lamers. Met deze dames Nel en Antje is een vriendschappelijke band gegroeid die nog heel lang heeft voortbestaan. Ouderen onder ons hebben de meester vaak zien rijden op zijn imposante Indian-motorrijwiel. Na zijn huwelijk op 3 augustus 1925 met de negen jaar jongere Antonia Maria Theodora Cruijssen uit Cuijk is het echtpaar gaan wonen in het huis Zonnewende aan de Rijksweg, later in de villa Vesta (nu Lovers Lane) en nog later in het schoolhuis naast de school aan de Rijksweg. Samen met schoonvader Cruijssen werd van de Franciscanessen grond gekocht aan de Rijksweg, waarop in 1935 een woonhuis gebouwd werd. De thans honderdjarige woont daar nu al zestig jaren.

Een droevige gebeurtenis wierp zijn schaduw over het prille geluk van het jonge stel, toen in 1937 de vijfjarige Sjakie tijdens het krijgertje spelen langs de Rijksweg tegen een passerende auto rende en na enkele dagen in het ziekenhuis te Nijmegen overleed. Thea en Ria weten zich te herinneren dat zuster Jolanda hen na schooltijd opving met de woorden: "Er is iets heel ergs gebeurd, bij jullie thuis". Het voorval heeft vader toen heel erg aangegrepen. Zoon Antoon weet

dat vader jarenlang niet meer piano heeft gespeeld. Hij deed ook zijn geliefde motorrijwiel van de hand.

De eerste jaren van Jordans te Mook werkte hij onder leiding van meester Gijsbers, die in 1930 naar elders vertrok. Jordans had toen de verantwoording voor de klassen 1 en 2, Beuming deed 3 en 4, en Gijsbers had de bovenbouw 5, 6 en 7. Korte tijd daarna werd Jordans 'bovenmeester'. Hij nam de bovenbouw voor zijn rekening en een nieuwe kracht, meester Van Gemert, kreeg de klassen 1 en 2.

Meester Jordans maakte een strenge indruk, vooral in de eerste jaren. Hij moest zich waarmaken, de weg zoeken. 'Regel is regel' was zijn stelling. Het zwakke kind had duidelijk zijn voorkeur. Haaibaaien werden door hem enigszins gremd, genegeerd. Zijn uitgangspunt was altijd ieder kind bij te brengen wat het moest weten. Zo zocht hij altijd naar een juiste invalshoek om het kind te benaderen. Als tegenprestatie verwachtte hij dan ook een algehele inzet en bemoeide hij de pupil steeds weer. Iedereen die op eigen wijze zijn best deed kreeg hoe dan ook waardering. Hij vermeed dan ook doorgaans lage cijfers om het kind te stimuleren.

Hij hield niet van uiterlijke discipline, wel van innerlijke beschaving. Daarom strafte hij zelden, maar sprak de kinderen aan op hun eigen verantwoordelijkheid. De 'boosdoener' werd daartoe in zijn kantoortje apart gezet om te overdenken wat er fout was gegaan en hoe het goedge maakt kon worden. Ook onderlinge ruzies werden zo opgelost. Respect voor elkaar werd benadrukt, maar ook voor respect voor hemzelf was hij heel gevoelig.

Hoe langer hij aan de school stond, destemeer ontspannen voerde hij zijn taken uit. Het werd gezelliger in de klas, er kwam een bloemetje en zelfs Johnnie, de hond, kreeg er een vaste plaats. Jordans gaf de kinderen graag iets mee in de vorm van levenslessen en baseerde zich dan vaak op gebeurtenissen in het dorp. Ook bijbelse parabels wist hij op ludieke wijze naar het heden te vertalen, te laten herleven als het ware. Dit geschiedde met name in het tekenwerk van zijn leerlingen. Een aantal hiervan heeft hij bewaard in een plakboek, dat vaak een dankbaar onderwerp vormt in gesprekken met hem.

Hij stimuleerde iedereen en zorgde ervoor dat zij, die aanleg hadden en belangstelling toonden, alle kansen kregen om verder te leren. Hij kende de eisen van het vervolgonderwijs en zag er op toe dat zijn pupillen de juiste aansluiting vonden door extra lessen te geven, ook in de Franse taal.

Het schoolhuis naast de jongensschool aan de Rijksweg te Mook. Vóór het huis staan de heer en mevrouw Jordans, hun huishoudelijke hulp, en de drie oudste kinderen Thea, Antoon en Ria.

Uit Mook zijn relatief veel jongens doorgestroomd naar het voortgezette onderwijs. De jongensschool van Mook stond bij de Inspectie goed aangeschreven. Er was een stabiliteit in de school waar te nemen doordat lange tijd met dezelfde leerkrachten gewerkt werd. Jordans was daar terecht heel trots op.

Voor veel 'jongeren' onder ons, van zestig jaar en ouder, is meester Jordans een onbegrepen persoon gebleven. "Weinig positieve herinneringen", heet het dan: "Hij was streng, maar toch hebben we veel van hem geleerd en daarvoor zijn we hem dankbaar". Jac Derks weet zich te herinneren dat hij, samen met nog tien leeftijdgenoten, nog twee jaar lang de avondschool gevolgd heeft ter voorbereiding voor het middenstandsdiploma. Boekhouden, handelswetenschappen, rekenen en taal waren daarvoor belangrijk. Twee avonden per week werden hieraan besteed: een avond bij Jordans thuis, en een avond bij diens collega Claessens in Middelaar.

Het volgende relaas van zestig jaar geleden geeft een aardig beeld van het karakter van de 'grootmeester'. Jac Derks moest eens voor de klas komen om op een blinde kaart de provinciehoofdsteden aan te geven. Hij wist er geen een. Jordans ontstak in blinde woede en wilde met zijn aanwijsstok flink uithalen, maar Jac was hem voor. Hij pakte de stok en brak hem doormidden, waarna hij zich uit de voeten maakte. Hij dwaalde nog even door het dorp om geen argwaan te wekken door te vroeg thuis te komen, maar daar was men al op de hoogte. Veldwachter Beker had zijn plicht gedaan. Jac moest zijn excuses aanbieden en een riks betalen voor een nieuwe stok. Een periode van 55 jaar ging voor-

bij en toen Jac in 1990 als voorzitter van de ouderbond de jarige Jordans ging gelukwensen, wist deze zich haarfijn te herinneren wat er in 1935 was voorgevallen. Het siert de thans honderdjarige dat hij nu tegenover de boosdoener Jac zijn spijt betuigde over het gebeurde.

Schoolreisjes waren een luxe en lagen dus niet voor de hand. Toch werd wel eens een reisje met een educatief doel ondernomen. Zo zijn de scholieren eens met meester Jordans naar de dieren-tuin in Arnhem geweest: met de stoomtram naar Nijmegen, met de trein naar Arnhem en dan vanaf het station nog drie kwartier te voet naar het einddoel. Ook het kasteeltje van de heer Vroeg in Molenhoek werd vaker met een bezoek vereerd, vooral als deze weldoener terugkeerde van een verre reis. De scholieren wandelden dan naar Molenhoek en stonden tijdig met vlaggetjes langs de oprijlaan en jawel hoor: daar kwam hij, in een open voiture met een indrukwekkende motorkap tussen twee grote koperen koplampen en de versnellingspook buitenboord. Het bezoek was hoogstwaarschijnlijk door Sengers 'aangezwengeld' als gevolg van een donatie door de heer Vroeg voor een of ander goed doel. Dit kwam wel vaker voor.

Mevrouw Jordans stond steeds aan zijn zijde, en zonder haar had meester Jordans zijn taak zeker niet optimaal kunnen vervullen. Zelfs tegen Sinterklaastijd werd zij ingeschakeld en samen met anderen werd massaal borstplaat gemaakt. Soms werden in Kranenburg surprises gekocht, want de mark was zo goedkoop. Voor de kinderen op school was het een geweldige verrassing, en niemand heeft ooit geweten dat de giften en het snoepgoed door enkele families betaald werden.

<p>Gordianus KERSTENS geb Mill 14.07.1732 ovl Escharen 10.06.1791</p> <p>Johanna HENDRIKS MARTENS geb Velp 28.03.1747 ovl Escharen</p> <p>Johannes KUIJPERS geb Overloon 01.05.1747 ovl Vierlingsbeek 09.08.1810</p> <p>Agnes THIJSEN geb Overloon 10.06.1755 ovl</p> <p>Cornelus CORNELISSEN geb ovl</p> <p>Alleghonda KLAASSEN geb ovl</p> <p>Nicolaas HULSMAN (geb Reek 30.08.1737) ovl</p> <p>Willemmina JANSEN geb ovl</p> <p>Laurens VAN HAREN geb Keent Balgoij 06.07.1718 ovl Overasselt 21.12.1808</p> <p>Anna Maria ERMERS geb Overasselt ca 1728 ovl Overasselt 20.05.1801</p> <p>Markus WOLTERS geb ovl</p> <p>Jacomina VOS geb ovl</p> <p>Bartholomeus TEUNISSEN geb Nederasselt ca 1725 ovl Nederasselt 28.01.1816</p> <p>Maria VAN HAREN geb Keent Balgoij 10.10.1737 ovl Nederasselt 19.01.1808</p> <p>Bastiaan WILLEMS geb Ewijk 25.02.1748 ovl Keent 23.12.1811</p> <p>Maria VAN HAREN geb Balgoij 27.08.1745 ovl Balgoij 23.04.1811</p> <p>geh Escharen 24.04.1774</p> <p>geh Overloon 07.11.1779</p> <p>geh</p> <p>geh Balgoij 28.06.1784</p> <p>geh Overasselt 03.08.1749 landbouwer</p> <p>geh Nederasselt 06.05.1781</p> <p>geh Balgoij 22.08.1762 landbouwer</p> <p>geh Balgoij 29.04.1772</p>	<p>Christiaan JORDANS ged Escharen 22.10.1778 ovl Dennenburg 12.01.1846 geh Deursen 25.04.1814</p> <p>Petronella KUIJPERS ged Maashees 28.04.1780 ovl Dennenburg 08.05.1835</p> <p>Gradus CORNELUSSEN geb Nederasselt</p> <p>ovl Velp 01.03.1856 geh Overasselt 10.05.1808 landbouwer</p> <p>Ardina HULSMAN geb Nederasselt</p> <p>ovl Velp 11.03.1855</p> <p>Franciscus VAN HAREN ged Overasselt 11.07.1771 ovl Overasselt 25.09.1848 geh Balgoij 06.02.1810 landbouwer</p> <p>Maria (WOUTERS) WOLTERS ged Balgoij 02.08.1782 ovl Overasselt 23.02.1857</p> <p>Antoon BARTEN ged Nederasselt 15.04.1775 ovl Nederasselt 06.05.1852 geh Overasselt 23.04.1816 landbouwer</p> <p>Jacomina WILLEMS ged Overloon 04.10.1778 ovl Nederasselt 22.01.1852</p>	<p>Antonius JORDANS geb Dennenburg 04.10.1820 ovl Grave 22.04.1854 bouwman</p> <p>Johanna CORNELISSEN geb Hernen 18.10.1821 ovl Grave 30.04.1855</p> <p>Laurens VAN HAREN geb Overasselt 09.05.1816 ovl Nederasselt 03.09.1890 landbouwer</p> <p>Maria BARTEN geb Nederasselt 17.03.1820 ovl Nederasselt 08.03.1880</p> <p>geh Velp 24.04.1847</p> <p>geh Overasselt 06.05.1846</p>	
 <p>Gerardus JORDANS geb Grave 29.11.1852 ovl Overasselt 27.04.1941 landbouwer, bakker</p> <p>Christianus JORDANS geb Nederasselt 28.09.1895</p>	<p>huwt te Overasselt op 04.07.1883</p> <p>huwt te Cuijk op 03.08.1925</p>	<p>Mathea VAN HAREN geb Nederasselt 18.03.1853 ovl Nederasselt 01.01.1932</p> <p>Antonia Maria Theodora CRUIJSEN geb Vught 08.02.1904; ovl te Nijmegen 20.04.1990 dochter van Antonius Cruijssen en Jacoba Maria Groenen</p>	

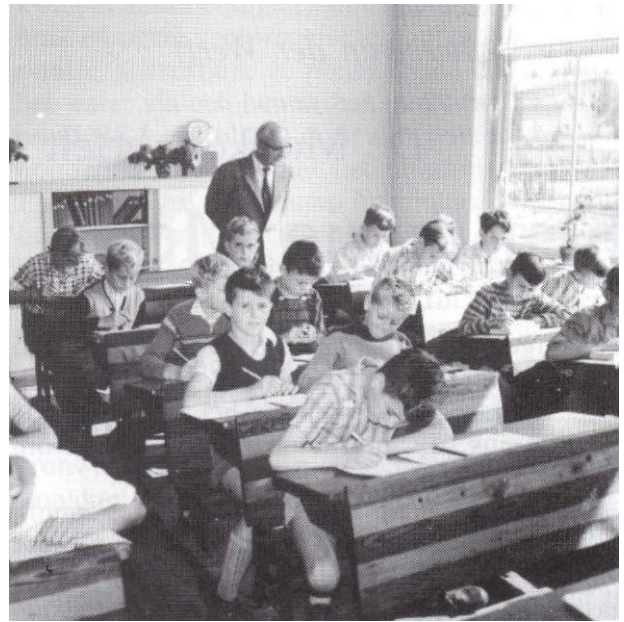
Al vóór 1930 heeft Jordans samen met Dokter Gerritsen het plaatselijke 'Groene Kruis' opgericht. Hij werd secretaris, maar had er toen veel moeite mee om contributie te vragen aan de leden. Later werd hem vanuit Eindhoven verzocht om kassier van de Boerenleenbank te worden. Aanvankelijk was dit een heel beperkte opgave, maar na de oorlog zat de groei er flink in, waardoor de taak te zwaar werd en hij deze moest afstoten. De brandkast van de bank stond in de hal, en de bestuursvergaderingen werden doorgaans ten huize Jordans gehouden, met als gevolg de traditionele blauwe rook in de kamer. Moeke had weer extra werk! Jordans heeft meer dan 25 jaar dit bankwerk voor zijn rekening genomen, met altijd sluitende balansen en correcte notulen.

Na de oorlog waren er talloze graven van Engelse gesneuvelden achter huize Nederberg. Jordans nam het initiatief om met zijn pupillen de verwilderde graven in orde te brengen, uit respect voor hun inzet en offer voor onze bevrijding. Aan huis werden de ouders van de gesneuvelden ontvangen en gehuisvest. Moeke was hierbij ook heel nauw betrokken en toonde zich een goede gastvrouw. Later werd zij wegens haar jarenlange inzet voor het oorlogsgravencomité gedecoreerd.

Na zijn pensionering heeft Jordans nog heel lang doorgewerkt: hij assisteerde overal waar zijn hulp werd ingeroepen, ook op Bethanië in Molenhoek en op Henricus in Grave. Heel enthousiast kon hij hierover vertellen. Hij was iemand die moeilijk afscheid kon nemen van zijn beroep: een meester in hart en nieren, een man met veel wilskracht en energie, principieel en daardoor vaak rechtlijnig. Zo rechtlijnig zoals hij ook vaak in het straatbeeld verscheen, stram en statig, met zijn wandelstok.

Meester Jordans is altijd overeind gebleven, behalve die ene keer in 1975, toen het echtpaar hun vijftigste huwelijksdag zou gaan vieren. Uitgerend in die periode heeft Jordans enkele dagen in het ziekenhuis gelegen met een hartaandoening, misschien wel tengevolge van de spanningen vooraf. Het gouden feest kon helaas niet doorgaan.

Hij was een selfmade man met een brede belangstelling. Vooral muziek had zijn voorkeur, met name die van Bach en Haydn. In het stamhuis aan de Rijksweg kreeg hij zijn eerste piano, die tevens zijn tweede liefde werd. Tot op hoge leeftijd koesterde hij dit instrument. Daarnaast heeft hij in Nijmegen het orgel leren bespelen. Hij was eveneens geïnteresseerd in de literatuur en verdiepte zich met evenveel gemak in het oud-Engels als in de Engelse kinderboeken, genoot van Elliot en de Franse Voltaire en evenzo van de Oostenrijkse wijsgeer Rudolf Steiner.

Meester Jordans in zijn klas. Defoto is gemaakt in de periode dat hij 25 jaar 'bovenmeester' was aan de openbare lagere jongensschool te Mook.

Ook op sportief gebied stond hij zijn mannetje. Veel Mookenaren herinneren zich vast wel de capriolen van het echtpaar op de ijsbaan. Niemand beheerste de schoonrijkunst zoals deze twee. Het was een feest om naar hun show te mogen kijken. Was het een wonder dat na een korte vorstperiode de kinderen door Jordans werden gestimuleerd om aan de burgemeester ijsvrij te gaan vragen? Boze tongen beweren dat Sengers de situatie wel door had! Ook het zeilen was een van Jordans' hobby's. Tot zijn tachtigste was hij nog regelmatig te vinden op de plassen in Middelaar.

Meester Jordans gaat eind september zijn eeuwfeest vieren, in kleine familiekring. Zijn vrouw mocht het niet meer meemaken: zij is enkele jaren geleden overleden. Er zal geen receptie zijn. De feesteling zou het niet kunnen verwerken.

Een leven ging op enkele pagina's aan ons voorbij, een leven van een kleurrijke figuur binnen de kleine gemeenschap Mook. Een leven met inhoud, een leven van een man met veel herinneringen, zelfs uit zijn jongste jaren, nu bijna een eeuw geleden. Onlangs wist hij nog met veel genoegen te vertellen hoe hij als driejarige kleuter aan de hand van zijn ouder zusje meemocht naar het oranje-feest in Nederasselt. Hij werd getraceerd op warme chocolademelk en een krentenbol. We schrijven 1898 als Koningin Wilhelmina wordt ingehuldigd. De gebeurtenis heeft diepe indruk gemaakt op de kleine Christ Jordans. De kleuter is volwassen geworden, groot geworden. Hij heeft op zijn beurt indruk gemaakt op hen die hem mochten meemaken, in de klas of in het gemeenschapsleven. Een waardig persoon is hij gebleven.

Fred Pinckers
Anky Wolters-van der Werff

De Mooker vertelt (5)

Een dagje Mook in 1750

In jaargang nummer 10 van de Mooker stond een stuk van de hand van H.J.M. Spruijt, archivaris van het oud-archief van het Schuttersgilde St Antonius Abt, dat de moeite waard leek om in Rond de Grenssteen over te nemen.

Het boekje "Aen de Waeteren te Kleef", gepubliceerd rond 1750, beschrijft een snoepreisje naar Mook. De tocht werd gemaakt door enkele gasten die een gezondheidskuur te Kleef volgden.

"De volgende morgen stonden wy vroeg op, opdat wy om 9 uren onze Bronnen-Cuur eindigen mochten; wyl wy eene Maelyd te Mook, by Motman, twee dagen te voren besproken hadden, waer heenen wy terstond na de afgedronkene Cuur ryden wilden. De Voerman kwam met zyne Wagens om 9 uren aen ons Quartier, haelde ons af, bragt ons daer heenen.

Dit Dorp Mook is aen de Mooker-Heide, twee mylen van Kleef aen de Rivier de Maes geleegen, en het Huis van Motman, daer wy spysden, heeft een aengenaem uitzigt over de Maes, en de omleggende Weiden en Dorpen. Wy wierden daer zeer wel onthaelt; overmits de Waerd zich voornamelyk van Zee- en Rivier-Visschen voorziet, dezelve in overvloed heeft, en op meenigerlei wyze toebereiden kan, zo dat hy 25 of 30 verscheide gerechten, als men het begeert, vervaerdigen laet en opdisschen. De Zee-Visschen ontfangt hy van Nymegen, dat maer een myl daarvan legt. Weshalven de Lieden uit de Steden Nymegen, Graef en Kleef, als zy op Visschen getraceerd willen weezen, derwaerts ryden: het welk zy een Tractament van Visch noemen. Hy had ook goeden Rhy-, Moezel en Fransche Wyn, als ook Mol en Bier.

Inderdaad wy moesten ons over de delicate aenrechting van zo veelerlei gerechten van Visschen verwonderen, die zo wel op Hoogduitsche als Hollandsche wyze toebereid waren. Elk gerecht verwekte by ons eene nieuwe lust tot eeten: zodat wy als ik de waarheid bekennen moet, onze maeg tamelyk overlaedden.

Na de maelyd gingen wy onder de schaduwachtige Boomen voor het huis nederzitten, en lieten ons de koffy brengen, opdat wy onder het drinken ons het schoone uitzigt op de Maes, en de omleggende Plaetzen vermaken mogten, daer eenige Schuiten op en afvoeren, ook verscheide-

ne Schepen stil lagen. Het was byna vyf uren, als ons de Voerman aen ons vertrek erinnerte, berichtende, dat wy nog twee mylen te ryden hadden.

De heer Engelbrecht raedde ons, dat wy ons op den weg begeeven zouden, en wel daerom, wyl het voor Cuurgasten niet dienstig zy, laet naer huis te ryden, en zyne behoорlyke rust te genieten; het welk aen de Bron-Cuur zeer schadelyk zyn konde. Deswegen reeden wy terstond van daer, en kwamen om half negen in ons Quartier wederom aen. Voor ditmaal aten wy niets als een weinig geperelde Garst-sop, en begaven ons ter rust.

Des anderen morgens, als wy by de Bron waren, vraegde ons de Bron-Doctor, hoe ons de Moker reis bekomen was, en of wy de maeg niet overlaeden hadden? hetwelk, gelyk hy verzekerde, zeer ligtelyk pleegt te geschieden. Vrouw Godart lachte een weinig, en zag het Gezelschap aen, zeggende: wy zyn wel gewoon de Visschen in ons land te eeten, zo dat wy 'er zo ligt niet door beschadigt worden. Edoch het zoude haest geschiedt zyn, overmits de menigerlei gerechten van visschen, en het schudden van de wagen by ons eene goede lust verwekt had: waarom wy iets meer, dan naer gewoonte, genuttigd hebben. Edoch toen wy wederom twee mylen naer huis reeden en des avonds niets als een geperelde Garst-zop genoten, kwam onze maeg des te eerder wederom in goeden staet; gelyk ons zulks de Heer Engelbrecht zeer wel geraden had!"

Wij hebben een poging ondernomen om enige achtergrond-informatie over het verhaal te verzamelen. De naam Mot(t)man(s) komt in de periode 1711-1801 meerdere malen voor met betrekking tot Mook. Een zekere Bartel Motmans was in 1725 schepen van Mook. Het is ons nog niet bekend of deze Bartel de uitbater (Waerd) van de herberg in Mook was. De herberg moet gestaan hebben in de Kerkstraat, die in vroeger tijden Hoofdstraat genoemd werd.

De familie Motmans had bezittingen in deze omgeving. In 1774 kocht rentmeester Wilhelm Arnold Motmans een aantal percelen op de Biesse, waarop hij onder andere de windmolen van de Biesselt en een azijnbrouwerij bouwde. In 1801 verkocht een nazaat, Gerrit Wilhelm van Motman uit Emmerik, de grond en de molen. In 1780 liet een weduwe Motmans in het Land van Kleef goederen na "groot in capitaal 1200 gulden Hollands".

In de tekst is er sprake van Mol, dat volgens de heer Spruijt een licht bier is, dat in Nijmegen gebrouwen werd. Men schreef aan dit, sinds 1519 vermaarde, Nijmeegse bier "eene verkoelende, afzettende en zuiverende kragt" toe. Dagelijks werd het verzonden door Gelderland en het Kleefse land, zelfs tot in Holland toe. Verscheidene reizigers maakten in hun reisverslag melding van dit bier. In een brouwerij te Dordrecht werd onlangs een recept van het Mol teruggevonden.

Op 5 juni 1741 ontdekte een zekere Magister Johannes Blankenhorn een geneeskrachtige bron achter het Amphitheater bij Kleef, tegenover de Tiergarten. Hij schreef over deze vondst een proefschrift en promoveerde te Heidelberg. Zoals vaker voorkomt was het een ander die met de eer en het geld ging strijken. Die andere persoon was de Kleefse arts Dr. Johann Heinrich Schütte. Deze Schütte stelde een scheidkundig onderzoek in en kwam tot de conclusie dat het bronwater samengesteld was uit keukenzout, ijzersulfaat, vitrioolspiritus, zwavelwaterstof, "vlugtig ijzer-vitriool, uit eene alkalische okergele ijzeraarde en een middenzout". Hij had ook ontdekt dat het bronwater door poeder van galnoten eerst blauwachtig werd en daarna zwart. Het toenmalige geneeskundige hoofdcollege te Berlijn (Ober Collegium Medicum) bevestigde dat het bronwater, zowel wat de bestanddelen als wat de werking betreft, gelijkenis vertoonde met de gezondheidsbronnen van Eger, Schwalbach en Pyrmont: "deswegen zweifeit man nicht an dergleichen guten effecto".

Schütte ging tot exploitatie van de bron over. Hij "stelde vast" dat de bron bij Kleef inderdaad werkte als een heilzaam geneesmiddel voor vele

kwalen: aandoeningen van darmen, lever, onderbuik en ogen, vrouwenziekten, schurft, jicht, het pootje, scheurbuik en melancholie. Schütte had het water via een bewaarbak van twaalf aam inhoud (18,6 hectoliter) door een houten pijp van honderd voet lang naar het bronhuis geleid. In 1742 al liet hij een houten bronlokaal (Brunnen-Loge) bouwen dat als drinkzaal diende. Vier jaar later, in 1746, kwam een goed ingericht badhuis klaar, de Brunnengasthof, waarin een beperkt aantal gasten verblijf kon houden.

De kuurgasten werden "doorgespoeld": ze moesten zeker drie liter bronwater per dag drinken. Als men let op de samenstelling van het bronwater, dan heeft men wel een idee hoe het smaakte: "Sehr wohlschmeckend war das Wasser, wie alte Klever wissen, ja nicht". Als het niet lekker smaakt, dan moet het wel goed zijn, want je moet er iets voor over hebben om gezond te blijven! Waarschijnlijk was Schütte wel een voorzichtig man, want om te voorkómen dat er bronwater in het lichaam "achterbleef" kreeg de gast ook nog eens laxeermiddelen toegediend.

Na het lezen van de tekst van het reisverslag kan men zich gerust afvragen of de toegepaste kuurmethode, bestaande uit schransen en vervolgens doorspoelen, wel zo gezond was. De auteur Kunze zet ook enkele vraagtekens bij andere zaken, want hij ontdekte een paar minder fraaie dingen. Hij kwam er achter dat de mineraalbron eigenlijk te weinig water produceerde. De helling bij de Tiergarten in Kleef levert gelukkig erg veel doorsiepelend regenwater op. Hiervan maakte Schütte al in 1742 gebruik, want hij mengde het bronwater met "versickertes Regenwasser". Als er een tekort aan bronwater om te drinken was, dan was er helemaal geen mineraal badwater beschikbaar. Dr Schütte publiceerde wijselijk geen analyse van het badwater van de kuurgasten, want dat zal niet veel anders geweest zijn dan het water van het Groene Water in de Plasmolen, dat ook ijzerhoudend is.

Bronnen:

W. Diedenhofen. 'Bey denen Wassern zu Cleve'. Kurbauten am Klever Gesundbrunnen 1741-54. Ein Beitrag zur Entdeckung der Mineralquelle vor 250 Jahre. Kalender fuer das Klever Land auf das Jahr 1991: 19-28.

R.N. Ferro. Een verloren gewaand bierrecept ontdekt. NUNUMAGA, jaargang XLI, 1994: 43,44,52.

H. Kunze. Die Kur in Bad Cleve. Kalender fuer das Klever Land auf das Jahr 1990: 92-99.

H.J.M. Spruijt. Een bezoek aan Mook. Weekblad MOOKER jaargang 10, nr. 49: 16 december 1981.

H.J.M. Spruijt. Rond de Grenssteen 1987; n umer 4: 10-14; idem 1988, nummer 7: 20-23; idem 1988, nummer 8: 8-11. Wed. Vieweg en Zoon. Wegwijzer door Kleef en desselfs omtrek, met vermelding tevens van de geschied- en oudheidkundige merkwaardigheden in deze oorden, ca. 1826: 45-46.

Gemeentearchief Nijmegen. Archief van notaris Anthony van Daelveld (1758-1783) en archief van notaris Johan Vermasen (1768-1823).

Mook in de letteren (25)

"Een taal van Kracht, Macht en Energie"

Soms is de grens tussen literatuur en journalistiek een heel dun lijntje dat al schrijvend regelmatig wordt overschreden. Artikelen en recensies van het kaliber journalisten dat behalve voor letters ook oog heeft voor letteren, zijn vaak na jaren nog de moeite waard. Naast de vluchtigheid van het moment, roepen ze een sfeer op, leggen een tijdsbeeld vast, en dragen daarmee bij aan de kaleidoscoop die de geschiedenis is. Als voorbeeld het begin van een artikel dat de journalist Johan Wesselink ruim vijfendertig jaar geleden schreef:

"Een onzer geliefkoosde plekjes in deze omgeving is sedert jaren de Plasmolen bij Mook. We hebben er gekampeerd aan de beek; bij Van Elzen werden spiegeleieren voor ons gebakken en Griebel (bedoeld is G. Giebels ofwel Gradje Kniép, MJR) leverde alles wat voor het kampeven nodig was. In zijn toko was van alles te koop. We hebben in het vroege voorjaar de gagel geplukt, dan de anemonen en weer later de zeldzame gele dovenetel. Van deze maar één bloem. We vonden er de paarse rapunzel, ook zeldzaam en als we naar Middelaar gingen, om er nog eens het 16e eeuwse beeld van Brigitta te zien, waren het altijd de waterbeziën en de zonnedauw, die we bewonderden. Zoals ook de aronskelken, daar bij die gagel, omdat ze ook al behoorden tot de botanische zeldzaamheden. En als we 's morgens vroeg het tentzeil opensloegen waarbij de nieuwsgierige ganzen van Van Elzen met wild geschreeuw en vleugelslag wegvluchtten, dan zong de rijke vogelwereld een ochtendlied, waarin zelfs de dissonanten van het krijgszuchtige hanengekraai niet stoorden.

En dan waren er de schilders, de mystieke Dirk Ocker, die in de stilte van het bos zijn geest deed opbloeien tot fantasieën van een vreemde schoonheid, de romantische Van Mourik, die het landschap en de mensen zag in de donkere romantiek van bos en vennen. Er waren er nog meer, ook die uit Holland kwamen overwaaien, schrijvers en dichters ook.

Ocker en Van Mourik wonen er nog, zijn met het romantische land vergroeid, zijn er een deel van geworden. Van Elzen heeft een nieuw en landelijk hotel, zijn zoon is een houtsnijder wiens werk men in het hotel overal aantreft. Het oude hotel 'De Plasmolen' aan de vijver is een deftig etablissement geworden, waar ge nog een droombeeld van Ocker vindt. Meer hotels zijn verrezen.

Maar altijd is er aan de Molenbeek en op de Sint Jansberg, overal in het ruige bosgebied, aan de vennen, langs de beken dat wonderlijke rijke natuurschoon, waar sedert jaren ook Chris le Roy zijn inspiraties vindt, waarheen hij gedreven wordt, ondanks zijn invaliditeit, door een niet te wederstreven drang naar de geheimzinnige schoonheid, die er schuilt in de eerbiedwaardigste bomen en de nederigste mossen, in plant en bloem, in donkere tronken en wuivend riet, schoonheid die alleen deze kunstenaar er kan vinden om ons in litho's, tekeningen en aquarellen er iets van te openbaren."

Net als zoveel kunstenaars die in Plasmolen werkten, was ook Chris le Roy niet uit de omgeving afkomstig. Hij werd op 21 maart 1884 geboren in Deventer, waar hij naar school ging met de latere meester-vervalser Han van Meegeren.

In de tweede wereldoorlog verhuisde Le Roy naar Nijmegen. Als adviseur voor kunst en cultuur was hij aan de gemeente verbonden. In die tijd richtte hij de GBKN, de Gemeenschap Beeldende Kunstenaars Nijmegen, op. Daarnaast werkte hij als criticus en recensent voor het 'Nijmeegs Dagblad'. Van vele exposities heeft hij verslag gedaan en van diverse kunstenaars die in de omgeving werkten, volgde hij met belangstelling hun ontwikkeling gedurende tientallen jaren.

Behalve oog voor de mens en zijn kunst, hield de journalist/kunstenaar zijn fascinatie voor de natuur. Zijn vader dwarsboomde in zijn jeugd een studie in de biologie en dwong hem tot een militaire carrière, maar de planten- en dierenwereld bleef Le Roy zijn hele leven bezighouden. Wie zijn artikelen leest, krijgt daaruit en passant een beeld van de schoonheid van het landschap dat ons omringt.

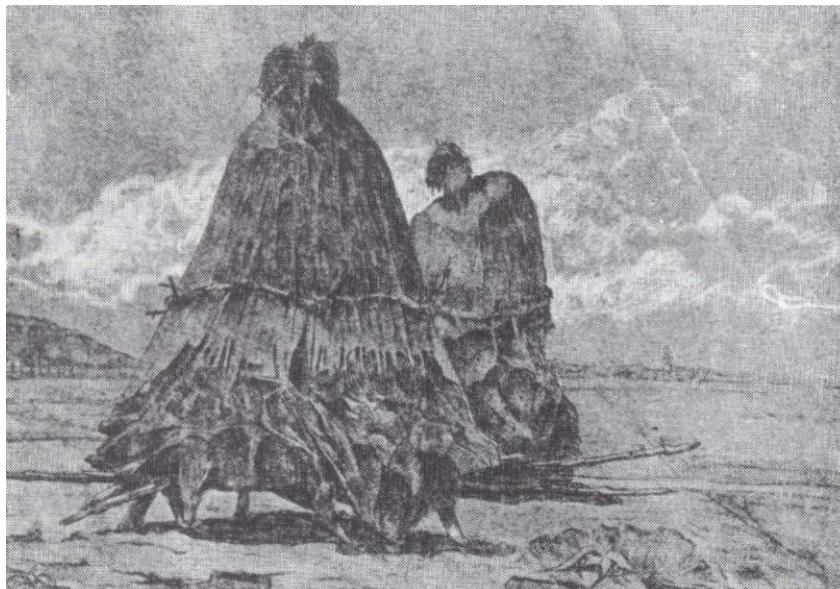
Dat Chris le Roy zich vanaf 1945 meer dan twintig jaar liet inspireren door de Plasmolense bossen, is velen bekend. Tekeningen, litho's, etsen en schilderijen getuigen daarvan. Maar ook op schrift legde deze veelzijdige romanticus zijn visie vast. In een interview lichtte hij wat hij in de eenzame bossen ervoer, als volgt toe: "Verdieping gaf geestelijke winst. Deze winst: dat een andere wereld dan de waarneembare, kon worden uitgebeeld (...) dat de werkelijkheid haar mysterie niet langer verborgen houdt!" (Frits Stommels: *Geschonden wereld van Chris le Roy*, in: 'De Gelderlander Pers', 2-4-1966).

In de natuur onderging Le Roy, die een sterk religieus bewustzijn had, goddelijke vingerwijzingen. Hoe persoonlijk hij de natuur zag, beschreef Le Roy in het voorjaar van 1947. ". . .bomen keken mij aan, bomen gebaarden, bomen vertelden mij (...) Ik leerde er gestalten kennen, moe geworden door de tijd; gedaanten, die moesten vallen op een keer, maar die tot het einde toe, bleven wie zij waren, sterk, voornaam, vol ontferming en overtuiging. Zóó vindt de zoe-ker zijn ideeënwereld, die hij, al of niet, bevolkt.

Onderstaand de originele versie van het artikel over de 'Spurrie-tollen' bij Mook, zoals dit gepubliceerd werd in 'De Dag' van 10 november 1923.

Spurrie-toilen bij Mook

10 NOVEMBER 1923,

Wanneer ge in den zomer of herfst ronddoelt langs velden en wegen in 't land van Mook, zou 't niet onaardig zijn Uw aandacht eens te vestigen op 't geen daar nog aan gewas op de akkers is te zien; ik bedoel 't gewas, dat nog in stapels, schelven of oppers op 't land te drogen staat.

Al naar 't gewas, waaruit deze oppers zijn samengesteld, is de vorm zoo practisch mogelijk aangepast.

Ge zult er vinden, de „spurriehoopen” en - „tollen” en - „schelven” en - „ruiters”.

Ge vindt er de vlasoppers al of niet op palen of „ruiters”.

Ge vindt er de boonen- en erwten-tollen in onafzienbare rijen soms. Maar er is nog iets; er is namelijk een psychologische kant aan de zaak.

Uit de gesteldheid en den opbouw van den opper, kunt ge veelal den boer kennen.

Ge zult aantreffen, slordige, scheeve, vuile, praktische, versierde, en artistieke oppers.

Ge vindt er die op ministers lijken in groot tenue, van steek en pluim voorzien; ge vindt er met lage lichamen en uitpuilende buiken, met O.-W.-achtig aanzien; ge vindt er, die op beesten lijken, groote beren, die op hun achterste pooten op 't veld staan; ge vindt er vervallen

Zóó vindt hij de plaatsen, waar vrijwel een ieder aan voorbij gaat (...) Ik vond daar in het "woud" heel stille dingen, die mij spraken van een onontkoombaar einde, met het gloren van het nieuwe leven, nabij of heel ver weg (...) in deze wereld is veel wijsheid te leren, er is rust te vinden en verdieping. In alles hier erkent en herkent de mens de cyclus van het worden, het zijn, het vergaan, met daaropvolgend het nieuwe leven. De kunstenaar voelt zich er thuis, vooral wanneer het eigen leven hem leerde begrijpen, wat voor de massa onbegrepen bleef!

grootheden, niet bestemd tegen regen en wind.

Ge vindt er jeugd en ouderdom, van de slanke maagd, tot den bultenaar toe.

Er zijn boeren, met weinig land, die uit economie combineeren, bijv.: boonen en erwten in één opper doen samen huizen.

Fnuikend is 't wanneer de schelf van binnen nat wordt en tegen dit „inwateren” dient gewaakt te worden.

Er zijn boeren, die hun schelven van boven bedekken met zakken of zeildoek, maar het middel is de kap (de hoed) van stroo of riet.

Deze hoed wordt op 't schelvenhoofd gezet, veelal omvlochten door stroobanden, die op hun beurt met den hoed, door pennen worden vastgestoken op de schelf.

Men vindt er antieke hoeden, maar ook modieuze hoofddeksels onder. De rietpluim is vaak een geliefde topversiering.

Op de schets staan eenige spurrie-„oppers” op „ruiters” opgesteld.

Op den achtergrond ziet ge in de verte 't torentje van Malden.

Monumentaal kunnen ze op den akker gezien worden, hoog uit tegen de lucht, en dan spreken ze nog een andere taal, een taal van Kracht, Macht en Energie.

CHR. LE ROY.

In het eerder genoemde interview illustreerde Le Roy hoe de natuur hem in haar greep had. "Indien ergens, dan was dit gebied een geschonden wereld. Geschonden door de niets ontziende oorlog met zijn dood en verschrikkingen. Een gevaarlijk gebied ook aanvankelijk doordat de bossen nog niet van het achtergebleven oorlogstuig gezuiverd waren. Maar als gehypnotiseerd door die geheimzinnige wereld kroop ik er eind 1945 toch al in, alle gevaren ten spijt, werkte mij heen door de wildernissen van de St. Maartensberg, de Kloosterberg, de St. Jansberg etc. Ik ervoer dat de natuur hier een strijd op leven en dood voerde. Het was die eerste jaren een volkomen verlaten gebied waarin zich zelfs geen stropers of smokkelaars waagden. De eersten die mij hier ontdekten, waren twee douane-grensbewakers. Ja, daar was de strijd op leven en dood. Een strijd die ik enkele jaren na het betreden van dit oerland zelf moest voeren door een val. Mijn klapstoeltje waarop ik zat te lezen, brak en ik tuimelde van een weliswaar beplante maar steile helling van ongeveer veertig meter en kwam terecht op een puntig afgeschoten boomstam. Opstaan was onmogelijk en ik moest uren wachten voordat men mij toevallig in deze wildernis vond. Maar tijdens dit pijnlijke wachten in dat dal waar ik hulpeloos lag, in deze zogenoemde Hellekuil (er zijn hier meer delen met karakteristieke namen, zoals het Vagevuur, de Hemel,

Chris le Roy, tekenend in de Plasmolense natuur.

het Paradijs) had ik ontdekt dat het bos van beneden naar boven gezien veel rijker was dan omgekeerd van boven naar beneden!"

Behalve zijn impressies van de geschonden natuur, heeft Le Roy ook op een beeldende wijze de kunstenaars die werkten in het zelfde terrein en de mensen om hen heen beschreven. Daarbij zette hij zichzelf radicaal opzij. De 'Chroniqueur' van het 'Nijmeegs Dagblad' legde dat in januari 1964 vast. "Toen hij vier jaar geleden de grote jubileumexpositie zou openen die Nijmegen de toen tachtigjarige Van Mourik aanbood, moest er een brancard aan te pas komen om hem de steile trappen van het Waaggebouw op te helpen. Hij, de levenskunstenaar bij uitstek, zal zich hebben verbeterd, dat men hem op deze wijze moest helpen. Maar hij liet er zich niet door weerhouden zijn broeder-in-de-kunst Van Mourik een huldeblijk te brengen. "Chris Le Roy is uitgewerkt", dacht menigen die zag hoe moeizaam hij het Waaggebouw bereikte. Het tegendeel mocht toen al blijken uit zijn feestrede en daarna uit zijn eigen artistieke prestaties."

Tijdens de feestrede voor de tachtigjarige schilder, memoreerde de zesenzeventigjarige invalide journalist dat Jacques van Mourik de brokstukken van zijn leven na de oorlog weer tot een acceptabele basis wist te maken. "Jacques van Mourik was en is nog wel romanticus, maar op zeer reële grondslag, zo reëel, dat hij expressionist kon zijn en snijdende werken creëren (...) Na de successen, die je vlak voor de oorlog had geboekt... Verwoest door de hel van vuur en dood, die rond de Plasmolen woedde. Na de oorlog? — Eerst het leed van een behuizing, tot men je vond op de vloer van de kolenkelder van wat eens je huis was. Gedenken we even de mensen, die jou toen geholpen hebben Jacques. Je geluk keerde terug in je nieuwe dubbelwandige houten noodwoning. Is het niet zo, dat je je daar weer thuis voelde? en je werk hervatte, en goed ook. De schilders van de Plasmolen vallen weg. Eerst Peter Job, de man met de prachtige pianohanden, dan Ocker, Dekkertje was al lang weg, Brouwers was al jaren lang verdwenen.¹⁾ Jij bleef over. (...) Maar één is er nog, al die jaren door ook gebleven. Lang geleden zag ik haar te midden van de ongeschondenheid met de beide lange zware vlechten. Nu is zij oud en jong met zilver door de vlechten. Zij gaat er uit en geniet, haar dode man is niet gestorven."

Acht jaar eerder had Le Roy al eens een artikel gewijd aan de door Van Mourik meermalen geschilderde Paula Ocker, de bosvrouw: "Meer dan een halve eeuw geleden is zij hier gekomen, deze uitzonderlijke grote gestalte en zij leefde op deze oerbodem haar leven, ver van iedere grote-

stadcultuur, een cultuur, die het universele levensgevoel in talloos velen heeft teruggedrongen". Paula Ocker, met haar theosofische levenshouding, was een van de markantste verschijningen in de Plasmolense kunstenaarsgemeenschap. "Zij zelf, deze vrouw van de veenbodem en de bossen, werd tot verschijningsvorm in dit land, een bekende figuur voor de dieren en de vegetatie en . . . voor een enkele mens. Zij vormt het beeld van natuur in natuur, schepping in schepping (...) Dicht bij haar woning is een zandige berm, zwaar begroeid en ook gehavend, wellicht een der weinige droge plekken in dit brongebied, nabij Kloosterberg en Jansberg. Als de zomer haar warmte schenkt en de diepe, stille nachten, kan het zijn dat onze 'Vrouw van het Woud' een matras naar de berm brengt om er te rusten en te slapen, met haar donkere hoofd in de Melkweg. Zo ligt zij daar en ziet oneindig ver in de ongekeende eeuwigheid met de miljoenen lichten. Dan is het meermalen gebeurd dat de bosuil haar vindt en zich bij haar neerzet, de vogel, die zij eens redde van de ondergang, de vogel die in haar een mens leerde vertrouwen en het bewijs bracht. Dan kon 't zelfs zijn dat deze vogel van het duister confraters medebracht. Was het om zijn volk te tonen dat er verschil is tussen mens en mens?"

Zijn visie op de Noordlimburgse kunstenaarsgroep vormde Chris le Roy gedurende tientallen jaren. Met de schilders van de Plasmolen maakte hij kennis tijdens de eerste wereldoorlog. "Toen ik in de loop van 1915 vanuit Leiden naar de omgeving Plasmolen kwam, was dit voor een onderzoek, dat mij als officier-secretaris van het voorlopig krijgsraadonderzoek was opgedragen (...) De dag daarna ging ik als burger naar de Plasmolen en kwam bij Leo Niehorster. Zijn atelier was in de witte molen, nabij de plaats waar nu 'De Heuvel' is gevestigd, op de heuvel. Maar ook bezocht ik Jacques van Mourik aan het oude schilderswegje, 't Zat vol met mensen op zijn terras. Wij bleven in een kamer waar 'n imposant werk hing van 'Olifanten'. Ook hadden witte karbouwen blijkbaar zijn aandacht getrokken. Dat was het begin. Ik meen, hetgeen later bevestigd werd, dat hij naar eigen aard, zijn eigen plaats reeds had gevonden, bezig was aan zijn Genesis (...) d.w.z. dat het echte en onechte niet meer zou dulden. En zo geschiedde. Ik mag niet ingaan op zijn eerste begin, toen hij te midden van ruigten en bossen zijn eerste houten onderkomen bezat. Die eerste gang in zijn leven is volkomen romantisch, van dien aard, dat geluk met deze vrijheid gepaard ging aan onverwacht leed, hoe dan ook. Hij leerde niet alleen zien en ontdekken, maar doorschouwen, luisteren, doorleven, doorvoelen, en leerde de dingen niet te kopiëren!"

'De Hellekuil' uit de serie 'Geschieden Wereld', uitgevoerd in gouache met waterverf.

De gevoelsmens Chris le Roy kopieerde evenmin. Niet als schilder, niet als schrijver. Hij liet de omgeving op zich inwerken en gaf weer wat dit voor hem betekende. Het artikel 'Spurrie-trollen bij Mook'²⁾ dat hij eind 1923 publiceerde in het blad 'De Dag', is tekenend. Waar de snel levende mens slechts de op de akker drogende oogst waarnam, ging er voor Le Roy een heel andere wereld open. Wie op een stille ochtend de bossen van het Landgoed St. Jansberg binnenstapt, wie tijd neemt om bij het Groene Water of de Drie Meertjes de natuur te ondergaan, neemt waar dat de momentopnamen in de geschriften van Chris le Roy ook in deze jachtige tijd nog steeds zijn waar te nemen. En even lijkt het alsof de tijd heeft stilgestaan.

- 1) Theo Deckers was in 1939 overleden; de uit België afkomstige Jules Brouwers werkte slechts kort in Plasmolen.
- 2) Het woord "tol" voor een schelf, mijt of ruit wordt vooral in Zeeland gebezigd. Spurrie, een gewas dat ook in het wild goed gedijde op zandgronden, werd vooral als wintervoer voor het vee gebruikt. Meteen na de roggeoogst werd in de ondergeploegde stoppels spurrie gezaaid. (Bron: W.N.T.)

Inkomsten van de Mookse pastoor Anno 1612

De oorspronkelijke patroon van de Mookse parochie is Salvator Mundi, de Verlosser of Zaligmaker der Wereld. Na de moord op St Adelbert door de Pruisen in 997, is men St Adelbert als patroonsheilige gaan vereren. Zijn vriend, keizer Otto III die nabij Mook in het Silva Ketela, het Rijkswoud, geboren was in 980 bevorderde zijn verering en bouwde het St Adelbert stift te Aken¹. De kapittels van Maria en Adelbert in Aken werden de twee 'grondheren' te Mook en Middelaar. De hoofdhoeve van de plaats Mook, in de Middeleeuwen Moldick genoemd, werd in 1206² door beide kapittels verpacht aan de kasteelheer Reinerus de Sulicheim, maar het recht er de pastoor te benoemen behield hij zich voor. In een oorkonde van 1216 wordt de kerk van Mook eigendom van dit stift, waarmede de verbinding met St Adelbert als kerkpatroon verklaarbaar wordt. In 1222 bezat het Mariastift tweederde van Mook en het Adelbertstift eenderde³.

Gewoonlijk werd Mook beschouwd deel uit te maken van het landdekenaat Zyfflich of Nijmegen, in het bisdom Keulen. In 1559 ging dit dekenaat teniet en Middelaar, een Gelderse enclave sedert 1338, kwam met de overige Gelderse kerspelen in 1561 onder het nieuwe bisdom Roermond. Mook als Kleefs gebied is evenwel tot het begin van de negentiende eeuw onder Keulen gebleven⁴.

Een bijzonder roerige tijd beleefde Mook en zijn omgeving, als deel van het huidige Noord-Limburg, in de Tachtigjarige Oorlog. In 1608 was Jan van Gemert (Joannes Gemertanus) al vele jaren pastoor in Wijchen. Door Staatse bevelvoerders werd hij voor de keuze gesteld: ofwel afvallen en als dominee de pastoorplaats blijven bezetten, ofwel de pastorie prijsgeven. Hij koos voor het laatste en moest derhalve Wijchen verlaten. Toen in 1609 in het Staatse Gelderland de openbare katholieke godsdienstbeleving verboden werd, zien wij enige tijd later veel kerken in de directe omgeving (bij voorbeeld Overasselt, Nederasselt, Wijchen, Hatert, Neerbosch) toegewijd aan de H. Antonius Abt, zo ook in het Kleefse Mook. In datzelfde jaar werd Jan van Gemert pastoor in zijn uitwijkplaats Mook, waar hij tenslotte in het moeilijkste jaar van de zware belegering en capitulatie van het Genneperhuis, in 1641 overleed. Mook en Middelaar

waren ook toen bij de oorlogshandelingen betrokken.

Ten tijde van de troebelen van de Tachtigjarige Oorlog zijn de bescheiden van de parochie en de schepenbank, opgeborgen in de komme, uit de Mookse kerk gehaald en om veiligheidsredenen naar de stad Gennepe gebracht. Jammerlijk zijn ze daar verbrand tijdens de grote stadsbrand van 1597. Omtrent de inkomsten, voornamelijk leveranties in natura die toebehoorden aan *der pastorijen tot Moldcyk*, zijn enkele details bewaard in een registernotitie van het kapittel Xanten uit het jaar 1612⁵, die wij kort samengevat willen weergeven.

Allereerst hoorde daarbij een weem of *whedumhoff* die met niets anders bebouwd was dan met *cleijne alte hutte*, waarover de pastoor zegt, dat hij er nauwelijks verblijven kon omdat hij de kou en de wind niet buiten kon houden. Er hoorde een nabij gelegen *koolhoff* bij en de *smaeltiende* uit twee huizen, namelijk het huis van Hermens en Gerit Hermans met twee hond (landmaat van honderd roeden) hooiland en nog een *cleyn weijkemke aen de cleyn stege, daer in twee koj cunnen weyden*.

Een ander belangrijke inkomstenbron vormden de zogeheten rogrenten. Uit de boerderij of hofstede van Jan de Keyser verkreeg hij een malder rogge met anderhalf vat rogge van boer Jacob Arnds. Jan de Koeherd bracht drie schepel rogge jaarlijks naar de pastoor, Neesken Arts een vat rogge en Gerit Hermans een schepel rogge en twee hoenders of kippen. De boerderij van Bely Loenens zorgde elk jaar voor dertien en een halve kwart rogge en die van Jacob Boomer voor elf en een half vat gerst.

Voorts verkreeg de pastoor jaarlijks bepaalde geldrenten. Twintig stuivers werd elk jaar verkregen *uter Culinghen werdt* van Heylken Lazier en tien stuivers uit haar weikamp *tot Moldyck*. De weerd van Aelken Rutten, die door Jan Bol tot Middeler (= Middelaar) gebruikt werd, bracht jaarlijks een gulden op. Vijf stuivers golden voor Cornelis Smit en Cornelia samen. Bijna vier stuivers waren verschuldigd door Claess Boll *uter syn hoffstatt* en dat gold ook voor Hendrik van Mher. Ieder huisgezin moest ieder jaar een brood aan de pastoor geven. Letterlijk staat er *Item heeft den tytlycken pastoer tot Moldyck uter ieder hujs een broot*.

Voor de zielerust van de familie Buemers was een wekelijkse mis gesticht in de kerk van Mook. De erfgenamen van Buemers kamp waren *schuldich alle weken ende dat des woensdach een mis laeten doen off iaerlix den pastooren to betalen VII gulden philips*. Jonker Wenemar of Wimmer van Bronkhorst gold jaarlijks negen Philip-gulden te betalen, die moest worden opgebracht uit de Gasthuiscamp en de Holtscamp. Als tegenprestatie had de pastoor te bidden *pro suis parentibus*, voor zijn overleden ouders.

Tenslotte werd gememoreerd, dat de Mookse pastoor de korentiend had op zekere stukken land, die een waarde vertegenwoordigden van vijftientig gulden jaarlijks. Nog had de pastorie tot *Moldyck in den kerspel Midler een corentiende ende etzelyck hoijtiend als wesende ecclesia filialis sub Moldycensi sita*. Hier vinden wij dus bevestigd, dat de Middelaarse kerk, toege-

wijd aan de H. Brigida uit Ierland⁶, een dochterkapel is van de Mookse moederkerk.

Noten:

1. Th.W.J. Driessen *100 Jaar Dekenaat Gennep - Gedenkboek 1862-1962* Gennep 1962, p. 44-48.
2. Tijdschrift Aachener Geschichtsverein Nr. 38, 1916, 109, #218.
3. M.P.J. van den Brand *Dateringspoging oprichting Noord-Limburgse parochies aan de oostzijde van de Maas* in 'Terugblik Samen Verder', Gennep 1987, 81-90.
4. Jos. Habets *Geschiedenis van het tegenwoordig BISDOM ROERMOND en van de BISDOMMEN, die het in deze gewesten zijn voorafgegaan* Roermond 1875, Ie deel, pag. 600.
5. Bistumarchiv Münster/Aussenstelle Xanten: Stiftsarchiv Bestand, Einzele Pfarreien: *Mook A 65 Pfarreinkünfte 1612 + Akten 17/18 Jhr.*
6. Niet te verwarren met de H. Brigida, ook wel Brigitta van Zweden, in 1302 te Uppsala geboren. De H. Brigida van Ierland is omstreeks 452 geboren en gedoopt door St. Patrick, die het beroemde klooster van Kildare stichtte.

Grenssteentjes

Lezingavond over natuur en landschap vóór en na de aanleg van waterkeringen

Er gaat heel wat veranderen in het landschap rond de gemeente Mook en Middelaar. De noodzakelijke aanleg van dijken en dammen zullen enerzijds de burger beter beschermen tegen overstromingen, anderzijds worden deze kunstwerken beeldbepalend voor de toekomst.

Met name in Middelaar zal het natuurontwikkelingsproject 'de Gebrande Kamp' grote veranderingen brengen in het uiterwaardengebied, waarbij vooral de typische Maasheggen voorgoed zullen verdwijnen. Er komt een prachtig lager gelegen natuurgebied voor in de plaats, maar wel heel anders. Ook in de Maasvallei ter hoogte van Mook gaat veel veranderen. De plannenmakers zijn op papier al ver gevorderd. De burger is te weinig op de hoogte om te kunnen oordelen en heeft ook daardoor zijn twijfels.

Om nu de plannen wat duidelijker op de burger te laten overkomen heeft het bestuur van De Grenssteen het gemeentebestuur en het ontwikkelingsbureau Nieuwland bereid gevonden medewerking te verlenen aan een informatie-avond over dit onderwerp. Met diabeelden en luchtfoto's zal de huidige situatie worden

getoond naast het toekomstige beeld, dat uiteraard alleen nog maar met kaarten en tekeningen kan worden aangeduid.

De lezingavond wordt gehouden in De Poort van Limburg op dinsdagavond 21 november en begint om acht uur. Vrienden van De Grenssteen hebben gratis toegang, van anderen wordt een riks entree gevraagd.

Graficus Wim Noordhoek overleden

Een van de voor onze regio belangrijkste grafische kunstenaars, Wim Noordhoek, is op 9 augustus op 78-jarige leeftijd overleden. In de oorlogsjaren was hij woonachtig en werkzaam in Middelaar en Milsbeek, samen met zijn collega's Enno Brokke, Ap Sok en Jan Gregoor. Wim Noordhoek en Enno Brokke waren jarenlang goede vrienden. Zij woonden in de oorlogsjaren als onderduiker boven de bakkerij van Hendriks in Middelaar. Tegen het einde van de oorlog vluchtte het viertal over de Maas naar Sint Agatha, Haps en Cuijk. Wim en Enno vormden daar als het ware de 'kern' van de Cuijkse groep. In een volgende editie van Rond de Grenssteen zullen we uitgebreid ingaan op de levensloop van Wim Noordhoek.

Het kloostergebouw blijft overeind!

Al enkele jaren wordt gediscussieerd over nieuwbouw op het terrein van de voormalige Binnenvaartschool. Vanaf het begin heeft de Heemkundekring de Grenssteen er bij het gemeentebestuur op aangedrongen om in elk geval te proberen het meest historische hoofdgebouw (uit 1922) voor het nageslacht te bewaren en in te passen in het nieuwe project. De laatste berichten stemmen ons tot grote vreugde. De plannen zijn in een vergevorderd stadium en wijzen op een inpassing van het voor Mook beeldbepalend gebouw in de nieuwbouwplannen. Met het projectontwikkelingsbureau is in grote lijnen al overeenstemming bereikt.

De erfenis van Jan Spronck

int het Jaar 1774 op St. Jans Dag
het Gilde geteert en op St. Junis 1776
Wyl. Dag geteert en heeft Jan
Geirets af gilot. In zijn rekeninge
gedaan watter over is . . . 2 g 4 st
- J. Gossens Jan Geirets
Willem Cluyssen
Hermanus Gossens Willem Geirets
Jan Spronck

De jaarrekening van het Gilde sloot in het boekjaar 1776 af met 'watter over is', namelijk twee gulden en

vier stuivers. Het document werd ondertekend door alle gildemeesters, onder wie Jan Spronck.

Van de bewoners van Mook in voorgaande eeuwen zijn meestal maar van enkelen de naam en soms de jaartallen bekend. Als een inwoner van Mook bijvoorbeeld een openbare functie heeft bekleed, blijft zijn naam voor het nageslacht soms bewaard. Maar ook als een Mookenaar enige bezittingen heeft, komen er vooral als die verdeeld moeten worden meer gegevens boven water. Zo bevindt zich in het Rijksarchief in Limburg te Maastricht een map betreffende de regeling van de nalatenschap van Jan Spronck, schoenmaker te Mook¹).

Uit deze stukken blijkt dat deze Jan Spronck een zoon is van de in 1741 te Mook overleden Peter Spronck en Maria Janssen. Maria Janssen is waarschijnlijk dezelfde als de op 15 mei 1723 te Mook overleden Maria Spronck. Want in het Mookse trouwregister staat vermeld, dat Peter Spronck op 15 mei 1724 te Cranenburg is getrouwd met Hermien Wylesen. Peter is omstreeks 1733 schepen te Mook. Jan Spronck is lid geweest van de Broederschap St Antonius Atit te Mook. De traditie van deze broederschap wordt voortgezet door het tegenwoordige Schuttersgilde St Antonius Abt te Biesselt - Mook²). Hij is gildemeester van deze broederschap geweest.

Zijn handtekening komt in 1774 in het bewaard gebleven Memoryboek van het Gilde voor. Niet alleen Jan Spronck komt in dit boek voor. Ook andere in het hiernavolgende genoemde personen worden daarin vermeld.

De geboortedatum van Jan Spronck is niet gevonden. Wel is bekend dat hij geboren is in de buurtschap Rijswijk bij Koolburg in het Land van Cleve. Hiermede wordt vrijwel zeker bedoeld de buurtschap Riswick iets ten noorden van Qualburg bij Kleef. Aangezien in het overlijdensregister van de kerk van Mook staat geschreven dat Jan bij zijn overlijden tachtig jaar is, moet hij omstreeks 1717 zijn geboren.

Noten:

1. Rijksarchief in Limburg, Maastricht (RAL), Archief Schepenbank Mook, Verkauf der von den t Eheleuten Johann Spronck und Katharina von Lottum zu Mook hinterlasen Mobiliars und Güter 1797/98. Kopie aanwezig in het gemeentearchief te Mook.
2. Een aantal leden van het Gilde van Mook heeft te maken met de regeling van de erfenis van Jan Spronck. Hun namen zijn in de bijlagen opgenomen.

Jan Spronck is op 13 mei 1753 te Cuijk gehuwd met Catharina van Lottum. Zij is de op 15 oktober 1723 geboren dochter van de brouwer Henricus van Lottum en Anna Cremers. Catharina overlijdt te Mook op 30 oktober 1787.

Na het overlijden van zijn echtgenote verzoekt Jan Spronck, omdat hij geen kinderen heeft, op 18 april 1788 de koster-schoolmeester Jan Kuijpers uit Mook en de molenaar Jan van de Bogardt uit Heumen³), te zijnertijd als executeurs-testamentair op te treden. Zijn testament wordt bij het gerecht van Mook gedeponeerd. Als erfgenamen wijst hij zijn neven en nichten of hun kinderen aan.

Als Jan Spronck op 1 maart 1797 is overleden regelen Jan Kuijpers en Jan van de Bogardt de gehele nalatenschap. Allereerst berichten zij alle familie en vrienden van het overlijden. Om zoveel mogelijk erfgenamen te kunnen bereiken, wordt er op 5 april, 6 mei en 7 juni 1797 een oproep gedaan in de Koninkl. Preuss. Westphalische Provinziale Zeitung. Eventuele niet bekend zijnde erfgenamen kunnen zich dan tot 11 juli 1797 melden of op die datum ten huize van de postmeester en herbergier Theodorus Goossens te Mook aanwezig zijn. Diegenen, die zich melden moeten aannemelijk kunnen maken in hoeverre ze familie zijn en recht hebben op een deel van de erfenis. De gemelde erfgenamen zijn:

A. Van de familie van Jan Spronck:

- I. De neven en nichten uit de familie Otten. Hun moeder is Johanna Janssen, een zuster van Maria Janssen, de moeder van Jan Spronck.
 1. Jan Otten uit Druten.
 2. Johannus Otten uit Puiflijk, vader van Jantje Janssen, gehuwd met Jan Hompen, en Maria Janssen, gehuwd met Hendrick Arts.
 3. Wilhelm Otten uit Leeuwen, gehuwd met Maria (Alberts) van Elk beiden reeds overleden, ouders van Johanna, Jantje, Petronella, Maria, Agnes, Jenneke, Allegonda en Ot Willemse.
De voogden over deze nog minderjarige kinderen zijn Jan Otten en Jan Alberts van Elk.
 4. Cornelia Otten uit Druten, weduwe van Claes Dercks.
 5. Gertrude Otten uit het boerschap Lienden bij Batenburg, gehuwd met Willem van Hooff.
 6. Maria Otten uit Druten, weduwe van Albert Jacobs.
- II. Deneven en nichten uit de familie Dercks. Hun moeder is Petronella Janssen, gehuwd met Thomas Dercks, een zuster van Maria Janssen, de moeder van Jan Spronck.
 1. Bernhardina Dercks uit Gemert, weduwe van Johan van de Wilgen.
 2. Theodorus Dercks uit Venraij.
 3. Maria Dercks uit Mook, reeds overleden, gehuwd met Willem Gerrits, schepen te Mook; zij zijn de ouders van Gerrit Gerrits, pastoor te Mook, een dochter Joanna Gerrits, gehuwd met Gradus van de Plack te Mook, en een dochter Theodora Augustina Gerrits, gehuwd met Franciscus Hermanus Leijgraaf te Mook.

III De neven en nichten uit de familie Baumann⁴), Arend/Arnoldus Baumann gehuwd met Anna Spronck, de zuster van Peter Spronck (vader van Jan Spronck). Arend Baumann en Anna Spronck zijn de ouders van:

1. Derck Baumann, reeds overleden, vader van Franck, Gertrude en Wilhelmina Baumann, allen uit Elten.
2. Hendrick Baumann, reeds overleden, vader van Johann, Franck, Wilhelm(ina) en Arnold Baumann, reeds overleden, eveneens allen uit Elten.
Arnold is vader van Johanna Baumann te Elten, gehuwd met de koopman Franz Büthen, en Antonia Baumann te Elten, gehuwd met Frederick Sanders.

B. Van de familie van Catharina van Lottum.

- I De broer en zusters van Catharina van Lottum.
 1. Maria Anna van Lottum, reeds overleden, moeder van Gertrude van Liet (Lith), gehuwd met Herman Verhoeven, provisor te Goch.
 2. Gertrude van Lottum, reeds overleden, gehuwd met Joes Bosmans te Mook⁵), moeder van Maria Bosmans te Mook, gehuwd met Gradus Gerrits.
 3. Peter van Lottum te Cuijk, reeds overleden, gehuwd met Elisabeth Arts, vader van Arnoldus van Lottum te Cuijk.

Verder wordt in de stukken nog vermeld: Petronella Janssen, reeds overleden, gehuwd met Lucas Hendriks, ouders van de minderjarige kinderen Hendrick en Johanna Lucassen.

Wie is deze Petronella Janssen? Is zij dezelfde Petronella Janssen, die met Thomas Dercks is gehuwd (geweest)? Zo ja: dan behoren de kinderen Hendrick en Johanna Lucassen ook tot de erfgenamen. Ze komen echter in de verdelingslijzen niet voor.

In bijgaand schema zijn de familierelaties van Jan Spronck weergegeven. De in dit schema voorkomende namen die niet bij de gemelde erfgenamen zijn genoemd, zijn het resultaat van onderzoek door de heer J.W. van de Mond uit Mook⁶).

Uit dit onderzoek blijkt tevens, dat uit het huwelijk van Derck Baumann en Ernestina Francken geen dochter met de naam Wilhelmina te vinden is. Uit het huwelijk van Hendrick Baumann en Barbara Francken is geen zoon met de naam Wilhelm te vinden. Echter wel een dochter met de naam Wilhelmina. Er bestaat wel een Wilhelm Baumann, maar dat is een broer van Hendrick en Derck Baumann. Mogelijk zijn hier enkele personen door elkaar gehaald.

Op voorstel van de executeurs-testamentair wordt het grondbezit van Jan Spronck ter verkoop aangeboden.

3. Jan van de Bogardt (*./10/1760 Uden - + 19/03/1839 Mook) is gehuwd met Elisabeth Bijmans (*././1751 Heumen - 113/11/1818 Heumen).
4. In de diverse archiefstukken wordt de naam Baumann ook in de Nederlandse versies als Bouwman of Bouwmans geschreven. In dit artikel is steeds Baumann gebruikt.
5. RAL, Archief Schepenbank Mook, Zielboek van de Parochie van de Heilige Antonius Abt te Mook.
6. Het genealogische spoorwerk van de heer J.W. van de Mond heeft veel bijgedragen tot de realisatie van dit artikel. Vrijwel alle geboorte- en huwelijksdata en daarbij horende plaatsen zijn daaruit afkomstig.

Daartoe wordt op verschillende plaatsen een medede-
ling opgehangen. Het wordt ook in de Duisburger In-
telligenz Zettel van 7 april, 2 mei, 9 juni en 16 juni
1797 aangekondigd. De verkoop zal in drie termijnen
plaatsvinden; te weten op 3 mei, 7 juni en 11 juli 1797,
ten huize van de postmeester van Mook.

De te verkopen grond bestaat uit:

1. Een morgen (0.8615 ha) weideland op de Driessen,
in de zogenaamde Horstkamp gelegen, aan de
grond van het klooster St Agatha, op de Horst,
aanschiekend).
2. Twee honderd roeden (0.287 ha) weideland op de
Driessen, aan het erf van Wilhelm Poelen en de
twee hond van de pastoor aanschiekend.
3. Een stuk weiland, groot 500 roeden (0.718 ha), op
de Driessen naast Strickens, Peter Goossens en de
postmeester Theodorus Goossens erf gelegen.
4. Een morgen (0.8615 ha) bouwland in het Startse
Veld gelegen, aan de Oosterberg en het erf van
Hendrick Gerritz aanschiekend.
5. Twee morgen en 250 roeden (2.08 ha), in twee ak-
kers verdeeld:
 - een akker van een morgen en 250 roeden (1.22
ha) in het Startse Veld gelegen tegen het erf van
Herman Leijgraef, dat door Hendrik Gerritz is
gepacht én de Gemeente Dijk aanschiekend en
 - een akker van een morgen (0.8615 ha) ook in
het Startse Veld gelegen tegen het erf van Her-
man Leijgraef en de pachter Jacob Festen aan-
schiekend.
6. Een honderd roeden (0.143 ha) bouwland gelegen
aan de Heggenweg, (thans Groesbeekseweg).

Niet alle erfgenamen komen voor de regeling van de
erfenis naar Mook. Er zijn verschillende gevolmachten:

- Jan Otten uit Druten treedt op namens de familie
Otten.
- Walraven Anton Costers uit Gemert treedt op na-
mens Bernhardina Dercks.
- Een van de executeur-testamentair, Jan van de Bo-
gardt, treedt op namens Theodorus Dercks uit
Venraij.
- Franck Baumann, mede namens Gertrud en Wil-
helmina Baumann.
- Johan Baumann, mede namens Franck en Wil-
helm Baumann.
- Franz Bütgen, mede namens zijn echtgenote Jo-
hanna en haar zuster Antonia geboren Baumann.
- De provisor Herman Verhoeven namens zijn echt-
genote Gertrude van Litt.
- Arnoldus van Lottum namens zijn moeder, Elisa-
beth Arts, de weduwe van Peter van Lottum.

Jan Kuijpers en Jan van de Bogardt houden alles keu-
rig bij. De afrekening in guldens, stuivers en duiten⁸⁾
is als volgt:

7. Aanschiekend = gelegen naast.
8. De in de afrekening genoemde munt-eenheden zijn:
Hollands geld; 1 gulden = 20 stuivers; 1 stuiver = 8
duit. Pruisisch geld (Mook behoorde bij Kleef) t.o.v.
hollands geld. 5 pruisische stuivers = 3 hollands stu-
ivers; 1 pruisische Rixthaler = 1 gulden en 16 stuiver
hollands. Het in de rekening bij de uitgaven onder num-
mer 3 voorkomende teken # staat voor een gewichts-
eenheid, het pond.

Ontvangsten

	Gulden	Stvr	Dt
1797 den 1 Maart			
1. Aan gereed Geld in Casse bevonden met een stukje goud en drie zilveren stukken den waarde ons onbekend	251	10	
2. Den 10 May den Obligatien van den Echtelieden Pauwel Hofmans te Kuijk ontvangen met een Jaar Interesse te samen	312		
3. Den 16 Sept. volgens aanliggende Conditien van de Verkogte Kooren, Vrugten ontvangen	100	5	
4. Van een oude boekschuld	30		
Totaal	693	15	
Uitgaven	Gulden	Stvr	Dt

Uitgaven

1797 den 2 Maart			
1. volgens de Specificatie van de executeurs aan expressen om de Dood aan den vrienden bekend te maken	9	8	4
den 3 Maart			
2. aan een Expreste van de heer Criminaal Raath Hopman te Cleve	1		
3. den 4 dito aan de Wed Hamel te Nijmegen voor 43 # Kaas, volgens Quitancie	9	18	
4. dito aan het Welloffelijk Gericht voor den verzegeling, volgens Quitancie	18	9	
10 Rixth 15 stub			
5. Aan het selven voor de Publicatie van het Testament en voor de Vidimeerden Afschriften volgens Quitancie,	25	7	
14 Rixth 5 stub			
6. aan J. van den Bogaard voor geleverd Wittebrood Eijer etc. volgens Quitancie	24	18	
7. aan den Heer Pastor voor de Begravenis kosten voor de Kaarsen etc. volgens Specifique Rekening	30	8	
8. aan Leijgraef voor geleverde Winkelwaaren etc. volgens Specifique Rekening	38	14	2
9. aan Catrijn Robbers voor geleverden Winkelwaaren etc. volgens Specifique Rekening	20	2	
10. aan Willem Robbers voor geleverde Pleskes Beschuit etc. volgens Specifique Rekening	4	19	4
11. aan den koster Jan Kuijpers voor Jura van het begraven en Luijen, volgens Quitancie	4	7	
12. aan den Timmerman Fest Festen voor den Doodkist	6	10	
13. aan de vrouw van Willem Kilsdonk voor Arbeidsloon volgens Quitancie	1	8	
14. aan Gerret Mooren voor arbeidsloon volgens Rekening	2		4
15. aan Reindert te Kuijk voor geleverd Bier volgens Specifique Rekening	8	5	
16. den 29 Maart aan den Heer Richter Hopman aan Voorschots gelden volgens Quitancie	45		
25 Rixth			
17. den 6 april aan de Meid Theodora Artz aan resterende Huur, etc	16	10	
18. volgens Quitancie			
den 10 Meij aan den Heer Medicijnen Doctor Cranenborg te Kuijk volgens Specifique Rekening	7	14	
19. den 6 juni aan Claes Ruijls voor Arbeidsloon van Paarden Kar etc. volgens Specifique Rekening	52	12	
20. den 28 den aan den Heer Receptor Geissel de resterende Schatting volgens Quitancie in het Schattingsboekje 37 Rixth 15 stub	67	1	
21. aan den Heer Pastor Gerrets voor geleverde wijn op den Dag van het Ervhuus volgens Quitancie	12	10	
22. aan de Schatbeurder te Middelaar voor een Jaar Schatting tot den laatste December	24		
1797 volgens Quitancie			
23. aan Theodor Goossens van verteeringen op de Verkopingsdagen etc. volgens Specifique Rekening	51	2	
24. aan J. Kuijpers voor baaren uitgaven van Publicatien, Expressen en Brieuporto Specificatie	15		4
25. aan den Heer Rentmeester Geissel, den Thijns uit de Weidekamp te Middelaar, pro Petri 1797, 7 stuiv Brabants	7		4
26. aan de executeurs wegens het geld in te brengen en terughalen volgens Specifique Rekening	8	4	
Somma der Uitgaven	505	15	6
Aanwezige gelden	693	25	
Alsoo moeten de Executeurs nog in de boedel bij brengen	187	19	2
Na het sluiten van deze rekening nog te Middelaar uitgegeven als:			
27. volgens Quitancie aan den Hospes Straatmans en Oomes te samen	32		
28. aan het gericht voor de verpachting van de Weidekamp	7	12	4
Dus blijft er over	148	6	6

De erfenis wordt keurig verdeeld. Een helft gaat naar de familie van Jan Spronck, de andere helft naar de familie van zijn echtgenote Catharina van Lottum. Van de (aanvankelijk) negentien neven en nichten van de Spronck-familie komen er in 1797 nog maar elf in aanmerking voor een erfdeel. Naar de neven en nichten Otten uit het Maas en Waalse gaan zes erfdeelen, naar de neven en nichten Dercks uit Brabant en Mook drie, en naar de neven en nichten Baumann uit Elten twee erfdeelen. Ieder van deze erfdeelen is 1/11e deel van de halve erfenis. Is er een neef of een nicht overleden, dan wordt dit 1/11e deel weer gelijkelijk onder de kinderen van deze neef of nicht verdeeld. Zo krijgen de acht kinderen van Wilhelm Otten ieder 1/88e deel van de halve erfenis. Bij de familie van Catharina van Lottum het tiende kind van Peter van Lottum en Elisabeth Arts. De andere kinderen komen niet voor in de verdelingslijst. Daar de vader, Petrus van Lottum, reeds is overleden worden zijn kinderen de erfgenamen. Aangenomen mag worden, dat deze in 1797 op Arnoldus na reeds zonder nakomelingen zijn overleden. Ook bij de andere betrokken families komt dit voor.

Het schema van de familierelaties geeft veel meer personen weer, dan die uiteindelijk een deel van de erfenis ontvangen. Zo is bijvoorbeeld Arnoldus van Lottum het tiende kind van Peter van Lottum en Elisabeth Arts. De andere kinderen komen niet voor in de verdelingslijst. Daar de vader, Petrus van Lottum, reeds is overleden worden zijn kinderen de erfgenamen. Aangenomen mag worden, dat deze in 1797 op Arnoldus na reeds zonder nakomelingen zijn overleden. Ook bij de andere betrokken families komt dit voor.

Jan Spronck blijkt een niet zo onbemiddelde schoenmaker te zijn geweest, zoals ook uit de afrekening van Jan Kuijpers en Jan van de Bogardt blijkt. In 1768 heeft Jan, hij is dan schepen van Mook, voor twaalf honderd gulden Hollands drie en een halve morgen (3.02 ha) bouwland, gelegen in de Grootte Block aan de schepen Peter Goossens verkocht. In 1768 neemt Jan Spronck een bedrag van zes honderd en veertig gulden op van het kapitaal van zijn broer, Hermanus Spronck, die tussen 1765 en 1768 moet zijn overleden. Met dit geld wordt in Mook een kapel gebouwd. Over de plaats, waar deze kapel is gebouwd, is mij niets bekend. In het overlijdensregister van de St Antonius-Abtkerk van Mook staat bij de inschrijving van Jan Spronck, dat de tachtig-jarige weduwnaar ook de schenker is van de Mookse kapelanie.

Waar Peter Spronck, de vader van Jan, vandaan komt is nog niet opgehelderd. En of hij misschien familie is van de uit Doesburg afkomstige goud- en zilversmid Derick Spronck (1 1755), die omstreeks 1720 in Kleef werkt⁹⁾, is een onbeantwoorde vraag gebleven. Het genoemde spuurwerk van de heer Van de Mond heeft hierin geen duidelijkheid kunnen brengen.

Leden van het Gilde van Mook, die bij de regeling van de nalatenschap van Jan Spronck een rol hebben gespeeld in volgorde zoals ze in dit artikel voorkomen: Jan Spronck, Jan Kuijpers, Theodorus Goossens, Willem Gerrits, Gerrit Gerrits, Gradus van de Plack, Franciscus Hermanus Leijgraaf, Gradus Gerrits, Peter Goossens, Hendrick Gerritz, Herman Leijgraaf, Jacob Festen, Catrijn Robbers, Willem Robbers, Fest Festen, Willem Kilsdonk, Gerret Mooren en Claes Ruijls.

Het reeds genoemde spuurwerk van de heer J.W. van de Mond heeft wel de volgende gegevens opgeleverd. De overzichten geven, voor zover deze bekend zijn: de namen van het betrokken echtpaar met eventuele geboorte-, huwelijks- en overlijdensdata en -plaatsen, de huwelijksgetuigen, de geboortedatum van het kind, de naam van het kind en de namen van de doopgetuigen van het kind.

- Arnoldus Baumann oo Anna Spronck
 *03/09/1669 Elten 02/06/1699 *..../../
/.. Elten/..

Huw.get: Theodorus Peters en Gerlacus Krayvanger

kinderen, allen te Elten geboren:
 11/05/1700 Theodorus Gerlacus Kreyenfenger en Wilhelma Spronck
 26/02/1702 Aleidis Arnoldus Brandts en Geeskena Stockmans
 13/07/1703 Henricus Johannes Spronck en Hermanna Boumans
 27/02/1705 Wilhelmus Joannes Step en Joanna Geurts
 12/02/1708 Joannes Franciscus Francken en Christina Stockmans
- Otto Gerrits¹⁰⁾ 22/OI/1719 Joanna Jansen
 *..../.. Mook
/.. Druten/..

Huw.get:

kinderen, allen te Druten geboren:
 20/12/1719 Elisabeth Gerrits Willemsen en Sibilla Geersen
 09/12/1720 Joannes Maria en Joannes Jansen
 17/II/1722 Gerardus Wilhelmus en Joanna Geritdts
 01/01/1725 N.N. Henricus Gerits
/1726 Gertrudis Sibilla Geritds
 18/IO/1727 Maria Maria
 15/06/1731 Bernarda Tomas Dirrissen em Henrica (Pronck)
 22/07/1733 Cornelia¹¹⁾ Elisabet Hendrix
 03/12/1735 Gerardus Joannes Thomassen en Maria Jacobs
 19/08/1739 Wilhelmus Jan Jansen Beckers en Sanderijn Willemsen
 08/06/1741 Joannes Hermanus Spronck en Theodora Thomisse
- Henricus van Lottum oo Anna Cremers
 *..../.. 21/OI/1720 *..../..
 +..../.. Cuijk/..

Huw.get:

kinderen, allen te Cuijk geboren:
 08/10/1721 Petrus Henricus Cremers en Maria Verdeller
 15/10/1723 Catharina Joes Cremers en Elisabeth Tijssen
 08/05/1725 Maria Gertruda Theodorus Cremers en Anna Hagens
 08/12/1727 Maria Anna Joes Teussen en Aldegonda van Lottum
 16/07/1731 Joannes Severinus Haegens en Agnes Hendrickx
- Hendrick Baumann 09/05/1731 Barbara Francken
 *13/07/1703 Elten *..../..
/.. Elten/..

Huw.get: Wilhelmus van Heel en Theodorus Bouman

kinderen, allen te Elten geboren:
 03/03/1732 Arnold F.W.¹²⁾ Wilhelmus Baumann en Ernestine Francken
 06/08/1733 Hendrica Derck Baumann en Wilhelmina Francken
 03/01/1737 Franck Henricus Rutjens en Margaretha Tepperiaans
 18/08/1738 Anna¹⁾ Wilhelmus Step em Hendrina Francken
 02/09/1740 Franck Henricus Rutjens en Ernestina Huijsmans
 27/12/1712 Joannes Carolus Verhoeven em Margaretha Immings
 11/01/1711 Joannes Lucas Francken en Henrica Sprong
 21/10/1718 Wilhelmina³⁾ Wilhelmus Winters en Dorothea Bodde
- Derck (Theodorus) Baumann oo Emestina Francken
 *..../.. 05/06/1731 *..../..
/.. Elten/..

Huw.get: Wilhelmus van Heel en Joanna Diknan

kinderen, allen te Elten geboren:
 08/09/1731 Franck(o) Hendrick Bouman en Bernadina Francken
 31/12/1738 Hendrina¹⁵⁾ Wilhelmus Winters en Wilhelmina Francken
 17/03/1711 Joanna Maria Bernardus Stockmans en Hendrina Francken
 29/08/1713 Gertrudis Carolus Verhoeven en Ernestina Huijsmans

- Ellen Ihne, Gold- und Silberschmiede im Klevischen, Kalender für das Klever Land, 19..., pag. 102-104.
- Voor de naam Gerrits wordt ook wel geschreven: Geersen, Geritds, Gerritsen of Gerits.
- Cornelia Gerrits wordt ook wel Neeltje genoemd.
- Zijn volledige naam is: Arnoldus Frederick Wilhelmus.
- Anna Baumann huwt op 5 september 1776 te Elten met Wilhelmus Scholten.
- Wilelmina Baumann huwt op 10 februari 1767 te Elten met Johannes Goris.
- Hendrina Baumann huwt op 1 mei 1787 te Elten met Theodorus Scholten.

6. **Petrus van Lottum** oo **Anna Elisabeth Arts**
 *08/10/1721 Cuijk 11/02/1748 *.../... Venraij
 +.../... Cuijk +.../...
 Huw.get: -
- kinderen, allen te Cuijk geboren:
 05/11/1748 Johanna¹⁶¹ Mathias Arts en Anna Deckers, vidua Joes Arts
 05/11/1748 Henrica¹⁷¹ Hermanus van Lottum en Anna Cremers, vidua Hendrick van Lottum
 13/09/1750 Henricus Theodorus van de Middenagael, Jacobus Goossens, Maria Arts en Sibilla Peters Hermans
 06/10/1752 Andreas Egbertus Herardts, Henrica van Lottum uxoor Theodorus van de Middegael
 13/12/1755 Joannes Petrus van de Weijde, Adriana van Lottum, Henrica van Lottum uxoor Theodorus van de Middegael
 26/04/1757 Anna Henricus Bijmans, Henrica van Lottum uxoor Theodorus van de Middegael
 17/07/1760 Esther Joannes Spronck, Adriana v.Lottum uxoor Petrus van de Weijden
 24/11/1761 Anna Maria Petrus van de Weijden en Anna Gertruda van Lottum
 20/01/1764 Joannes Joannes Spronck, Petrus van de Weijden, Catharina van Lottum en Adriana van Lottum
 03/08/1767 Arnoldus Arnoldus Arts en Adriana van Lottum
7. **Joannes Bosmans** oo **(Maria) Gertrude van Lottum**
 *.../... Oss 11/05/1749 *08/05/1725 Cuijk
 +.../... Cuijk +.../...
 Huw.get: -
- kinderen:
 .../... Maria -
8. **Wilhelmus Gerrits** oo **Maria Derks**
 *.../... 16/05/1751 *.../...
 +.../... Mook +.../...
 Huw.get: -
- kinderen:
 01/06/1754 Gerardus¹⁸¹ Gerardus Gerrits en Theodora Deriks
 12/11/1755 Petronella Joes Derix en Theodora Gerrits
 04/12/1756 Petronella¹⁹¹ Lambertus Gerrits en Bernadina Derix
 08/06/1758 Jo(anna) Joes Gerrits en Petronella van de Willigen
 31/12/1759 Hester Theodorus Deriks en Joanna Barten
 04/04/1761 Joes Joes Derks en Theodora Festen
 28/08/1763 Theodora²⁰¹ Theodorus Derks en Theodora Derks
9. **Jan Spronck** oo **Catharina van Lottum**
 *.../1717 Rijswijk 13/05/1753 *15/10/1723 Cuijk
 +01/03/1797 Mook Cuijk +30/10/1787 Mook
 Huw.get: Hermanus Spronck²¹¹ en Maria Anna van Lottum
 Geen kinderen.
10. **Wilhelm Otten** oo **Maria Alberts van Elk**
 *19/08/1739 Druten/... *.../...
 +.../.../... +.../1797/...
 Huw.get: -
- kinderen, allen te Leeuwen geboren:
 .../... Johanna²²¹ -
 .../... Jantje -
 .../... Petronella -
 .../... Ot -
 .../... Aldegonda -
 .../... Maria -
 .../... Agnes -
 .../... Jenette -
11. **Rudolphus van Lith** oo **Maria Anna van Lottum²³¹**
 *.../.../... *08/12/1727 Cuijk
 +.../... Cuijk +.../...
 Huw.get: -
- kinderen, allen te Cuijk geboren:
 02/11/1762 Anna Joes Verheijen, Antonius van Lit, Anna van Lottum en Catharina van Lottum
 29/02/1764 Gertrudis Petrus van Lottum, Gertrude van Lith en Adriana van Lottum
 03/07/1766 Henrica Theodorus van de Middegael, Theodorus Hutten en Aldegonda van Lith
12. **Arnoldus Baumann** oo **Joanna van de Sande**
 *.../... 20/05/1767 *.../...
 +.../... Elten +.../...
 Huw.get: Wilhelmus Bouman en Angela Heijmen
- kinderen, beiden te Elten geboren:
 19/02/1768 Antonia Hendrick Baumann, Bernadina Francke en Anna Baumanns
 26/07/1769 Johanna Franciscus Bauman en Derske Pouwels
13. **Albertus Jacobs van Elck** oo **Maria Otten**
 *.../... 22/05/1771 *18/10/1727 Druten
 +.../... Leeuwen +.../...
 Huw.get: Margaretha van de Vloedt en Beertje Gijsbers
 Geen kinderen gevonden.
14. **Gerrit van de Plak** oo **Joanna Gerrits**
 *.../... 20/12/1785 *08/06/1758 Mook
 +11/02/1798 Mook Mook +.../...
 Huw.get: Bernard Reimers en Petronella Gerrits
- kinderen, allen te Mook geboren:
 06/11/1787 Maria Odilia Wilhelmus Gerrits en Petronella van de Plak
 06/03/1789 Petrus Gerardus Gerrits en Theodora Augustina Gerrits
 19/04/1797 Petronella²⁴¹ Gerardus Gerrits en Petronella van de Plak
15. **Alexander Sanders** oo **Antonia Baumann**
 *.../... 10/05/1791 *19/02/1768 Elten
 +.../... Elten +.../...
 Huw.get: Engelberthus Mütter en Maria Sanders
 Geen kinderen gevonden.
16. **Herman Verhoeven** oo **Geertrui van Lith**
 *.../... 25/11/1792 *29/02/1764
 +.../... Cuijk +.../...
 Huw.get: -
 Geen kinderen gevonden.
17. **Franciscus Hermanus Leijgraaf²⁵¹** oo **Theodora Augustina Gerrits**
 *15/01/1760 Ellecom 13/11/1793 *28/08/1763 Cuijk
 +16/06/1818 Mook Doornik +.../1799 Mook
 Huw.get: -
- kinderen:
 23/08/1794 Maria Odilia²⁶¹ Gerardus Gerrits en Cunera Nöl
 29/07/1796 Joes Wilhelmus Gerardus van de Plak en Helena Elbers
 06/03/1798 Cunera²⁷¹ Fredericus Leijgraaf en Joa Gerrits
18. **Theodorus Bütgen** oo **Joanna Baumann**
 *.../... 17/11/1795 *26/07/1762 Elten
 +.../... Elten +.../...
 Huw.get: Nicolaus Bütgen, Wilhelmus Moeshaak en Antonia Mutter
 Geen kinderen gevonden.
19. **Gradus Gerrits** oo **Maria Bosmans**
 *.../... 16/05/1797 *.../...
 +.../... Mook +.../...
 Huw.get: Stephanus Ruijls en Dorothea Gerrits
 Geen kinderen gevonden.
- Andere personen:**
- a. **Theodorus Derks**
 *.../1726 Mook
 +14/05/1803 Venraij
 ongehuwd gebleven
 zoon van Thomas Derks en Petronella Jansen
- b. **Gerrit Gerrits**
 *01/06/1754 Mook
 +10/06/1837 Mook
 pastoor te Mook
 zoon van Wilhelmus Gerrits en Maria Derks
16. Joanna trouwt op 15 mei 1774 te Cuijk met Cornelius Driessen.
 17. Johanna en Henrica zijn een tweeling.
 18. Gerardus Gerrits (»01/06/1754 Mook - +10/06/1837 Mook) is pastoor te Mook.
 19. Haar volledige naam is: Petronella Barbara.
 20. Haar volledige naam is: Theodora Augustina.
 21. Hermanus Spronck is een broer van Jan Spronck. Hij is ongehuwd gebleven en tussen 1765 en 1768 overleden.
 22. Alle kinderen dragen de achternaam Willemse.
 23. Omstreeks 1768 is Maria Anna van Lottum overleden. Op 21 april 1771 huwt Rudolf van Lith te Cuijk met Arnolda Brans. Uit dit huwelijk wordt op 30 september 1773 een zoon Martinus Nicolaas geboren.
 24. De volledige naam is Petronella Wilhelmina. Zij is gehuwd geweest met Gerardus Vos (*25/01/1795 Mook - +02/02/1876 Mook), die gedurende 32 jaar wethouder te Mook is.
 25. Rond de Grenssteen no. 2, 1987. Na het overlijden van Theodora Augustina Gerrits huwt F.H. Leijgraaf, landbouwer en koopman, in 1802 met Gerarda Neuij (*15/11/1771 Cranenburg - +21/01/1838 Mook).
 26. Rond de Grenssteen no. 1, 1987. Maria Odilia is in 1819 gehuwd met Gerardus Wilhelmus Goossens (*26/06/1790 Vierlingsbeek - +17/01/1863 Mook). Maria is op 28 mei 1878 te Mook overleden. G.W. Goossens is lange tijd (1818-1830 en 1843-1860) burgemeester van Mook.
 27. Cunera is gehuwd met Roelof Roelofs (»1792 - 11858). Cunera, Roelof en hun zoon Aloyisius (*1835) zijn alle drie in 1858 resp. op 11, 12 en 6 januari te Mook aan de typhus overleden.

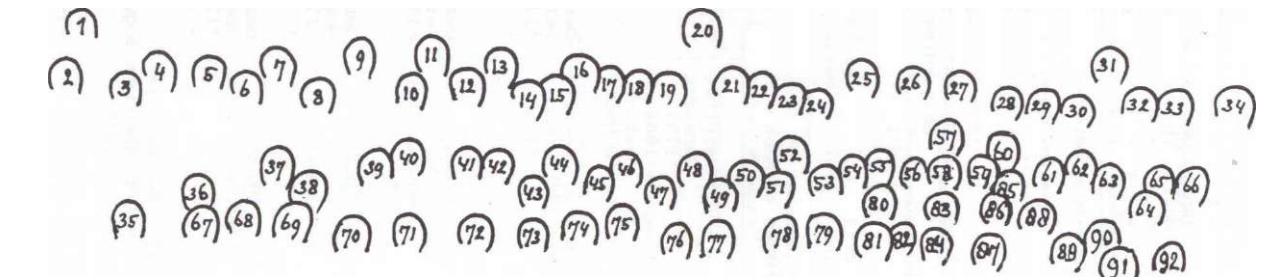

Kent u ze nog?

De zeven klassen van de openbare lagere jongensschool in 1930. De foto is genomen aan de Groesbeekseweg op het terrein waar nu de Engelse militaire begraafplaats ligt.

Bovenaan staan:

1. DE HEER JORDANS	18. Theo Willems
2. Bernhard Geurts	19. Piet van Resteren
3. Wily Thijssen	20. DE HEER GIJSBERS
4. Wim Wolters	21. Harrie Thomassen
5. Gerrit Derks	22. Antoon Willems
6. Piet Bouwhuis	23. Antoon van Es
7. Hent Jacobs	24. Albert Theunissen
8. Jos van Resteren	25. Harrie Straatman
9. Jan Jacobs	26. Herman Nabben
10. Jan van Lievenoogen	27. Toon Willems
11. Toon van Resteren	28.
12. Petje Wijers	29.
13. Frans Derks	30. Piet Willems
14. Hein de Bruin	31. DE HEER BEUMING
15. Piepenbroek	32.
16. Jan Poelen	33.
17. Bertus Piepenbroek	34. Gerrit Janssen

Vooraan zitten of knielen:

35. Frits Derks	48. Tinie Hubers	63. Bernhard Lamers	78. Willy Willems
36. Gerrit van Duinhoven	49.	64. Wijers	79. G Kersjes
37.	50.	65. Hendrik Lensen	80. Jacob Derks
38. Harrie Rlaassen	51. Piet Theunissen	66. Hendrik Theunissen	81. Johan Derks
39. Leo Vos	52. Albert Coenen	67. Alfons Thomassen	82. Nölleke Hendriks
40. Gerrit Lensen	53. Piet van Bergen	68. Toon Jacobs	83. Piepenbroek
41. Gerrit Thijssen	54. Antoon van den Berg	69. Piet Kersjes	84. Frans Gerrits
42. Leo Hermsen	55. Jan Wijers	70. Theo Linders	85. Koos de Wildt
43. Rinus Heinstra	56.	71. Jacob Noy	86.
44. Theo van Bergen	57. Hein Thijssen	72. Hendrik Hermsen	87.
45. Willems	58.	73. Gerrit Noy	88.
46. Piepenbroek	59. Tien Poelen	74. Jacob Derks	89. Hatje Nabben
47. Gerrit Piepenbroek	60. Hendrik van Dijk	75. Theo Verheijen	90.
	61. Wiet Cremers	76. Knilles van Duinhoven	91.
	62. Jan Wolters	77. Karel Janssen	92.

IN DIT NUMMER:

Daer geschiede groote Moort	1
'Grootmeester' Christiaan Jordans.	5
Een dagje Mook in 1750.	10
Een taal van Kracht, Macht en Energie . . .	12
Inkomsten van Mookse pastoor Anno 1612	16
Grenssteentjes.	17
De erfenis van Jan Spronck.	18
Kent u ze nog?	24

Overname van artikelen of afbeeldingen is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie.

Het bestuur van de Stichting Heemkundekring de Grenssteen bestaat uit de volgende personen:

de heer P. van Beuningen. . . .	024 35 84 927
de heer J. van de Mond, penn.	024 69 61 649
de heer A. Smijers, voorzitter .	024 69 62 101
mevrouw A. Wolters, secretaris	024 69 62 722

VRIENDEN ZIJN NODIG

De mensen van De Grenssteen kunnen niet alles alleen: veel hulp is nodig van plaatsgenoten en van anderen die banden hebben met de gemeente Mook en Middelaar. Wie actief wil meewerken of materiaal beschikbaar heeft kan contact opnemen met een der bestuursleden

Men kan ook Vriend van de Grenssteen worden door een minimale bijdrage van 25 gulden te betalen op bankrekening 12.20.04.817 van de Rabobank in Mook. Ons postbanknummer is 144 46 50.

Voor dat bedrag ontvangt men elk kwartaal het tijdschrift Rond de Grenssteen en uitnodigingen voor door De Grenssteen te organiseren lezingen of exposities.

Voor verdere inlichtingen, suggesties en redactionele bijdragen kan men terecht bij het secretariaat.

Losse nummers f 6,50.

ISSN 0929-9351

